

REZUMATE

SECȚIA PREISTORIE

MASĂ ROTUNDĂ *THE NEO-ENEOLITHIC POTTERY AT THE LOWER DANUBE* *(CERAMICA NEO-ENEOLITICĂ LA DUNĂREA DE JOS)*

**The Early Neolithic pottery assemblage from Măgura (Lower Danube Basin, S Romania),
technologies and cultural links**

Laurens THISSEN (Olanda)

Dating to about 6,000 cal BC, EN Măgura in S Romania is among the first pottery-bearing sites of the Northern Balkans, and close correspondences exist with, e.g., Lepenski Vir, Dzhuljunica and Blagotin. This paper explores the technological aspects of Măgura's ceramics in terms of skill levels, chaînes opératoires, manufacturing variations and raw material use, as well as category-emphasizing and signifying elements such as surface treatments; also addressed is vessel function (related to cooking practices and possibly milk processing). Data are drawn from a 2010 analysis of a substantial (n=3,747), but fragmentary sample of pottery from the site carried out by TACB. The cultural embedding of the assemblage within the larger Danube region will be briefly discussed as well.

Pottery in Transition: Variability and Change of the Early - Middle Neolithic Pottery of the Central Balkans

Jasna VUKOVIĆ (Serbia)

Many traditional chronological systems of the Early Neolithic (so-called Starčevo culture) include the distinction between the Early and Middle Neolithic, based on certain features of pottery, i.e. predominance of barbotine and the emergence of painted decoration. On the other hand, the mutual relations between the Early/Middle and Late Neolithic (Vinča) have not yet been fully elaborated, since sufficient evidence about the presence of both traditions on one archaeological site and their stratigraphic relations were lacking.

If we accept the notion style as "a way of doing something", technological style can be defined more narrower as sort of social information which includes different activities and behaviors performed during manufacture and use of pottery. Its' most important aspect is cultural conservatism which reflects specific manufacturing traditions, i.e. group identities. Therefore the reasons for the emergence of change in the appearance and manufacture of pottery must be examined.

Dynamics of the Early/Middle Neolithic pottery change will be presented through the analyses of the assemblages from three archaeological sites. The site of Blagotin (central Serbia) lacks Late Neolithic occupation, and change can be interpreted as a consequence of potters'skill improvements by applying less time-consuming and less risky forming procedure. Two sites near the village of Pavlovac - Čukar and Kovačke njiive (southern Serbia) are examples of somewhat different situation since they are multilayered, with the layers belonging to the Late Neolithic. Pottery from the first exhibits features typical for the Early Neolithic, similar to Blagotin assemblage, while Čukar assemblage, usually mixed with Vinča pottery, along with large quantities of painted specimens includes hybridization of Early and Late Neolithic features. In this case, changes were probably caused by mixing of two different technological traditions. The results of these analyses revealed that many different factors can influence pottery change and their complex interactions through long-lasting processes must be examined in order to fully understand changes in social relations within the Neolithic communities.

The Boian Pottery from Braila Plain. Some remarks

Stănică PANDREA, Costin CROITORU

Braila Plain is the northeastern part of the Danube Plain, bordered by the rivers Călmățui, Buzău, Siret and Danube. Due to its geographical position, Braila Plain was (still is) a *buffer zone* between Walachia, Moldavia and Transylvania.

The beginning of the neolithic way of life in Braila Plain is tied to the presence of the Boian culture.

The Boian Pottery can be characterise by the presence of:

- a) the surface-roughened pottery;
- b) the black-burnished pottery comprises of cups, goblets, beakers, bowls all burnished inside and outside and decorated with chanllings; some of these pots are decorated with incised bands filled with dots or small lines;
- c) the burnished pottery comprises of cups, beakers and jars decorated with incised motifs;
- d) the excised pottery comprises of bitruncated vessel, bitruncated vessel with long neck, pedestalled vessel; the ornamental motifs are elaborated and cover almost entire surface of the vessel.

The Boian-Vidra pottery from Sultana, Călărași County

Vasile OPRİȘ

During the last years, the archaeological research on the terrace lying to west of the tell settlement from Sultana-Malu Rosu (Cemetery I and Ghețărie sites) led to the discovery of contexts framed within Vidra phase of Boian culture.

The aim of this paper is to present the results from the analysis of the pottery discovered in several pits. Pottery is the material category most numerous quantitatively, and its characteristics have helped us to date and issued for possible contextual interpretations. Analysis was macroscopically performed and followed criteria that took into account the types of paste encountered, firing conditions, form types, surface treatment, decorative styles, etc. The information obtained will be presented and then discussed in an attempt to learn more about the behavior of the people that produced, used and discarded the pottery studied.

This research was funded by the "MINERVA - Cooperation for elite career in doctoral and post-doctoral research", contract code: POSDRU/159/1.5/S/137832, financed from the European Social Fund by the Operational Programme Human Resources Development 2007-2013.

Clay containers from the Boian sanctuary at Căscioarele-Ostrovel, Southern Romania

Radu - Alexandru DRAGOMAN

The Boian sanctuary from Căscioarele-Ostrovel tell (4900-4500 BC) is well-known in the Neolithic archaeology of Southeastern Europe. However, since its discovery in 1968, most of the related objects - mainly pottery - have never been published or even mentioned. Therefore, based on the available materials and fieldnotes, this paper aims to present the data about the clay containers found inside the sanctuary and to consider their possible place within the actions performed.

Contributions to the knowledge of Boian-Spațov pottery type: Dwelling no. 1 (Level 4) of the settlement from Radovanu-La Muscalu

Cristian Eduard ȘTEFAN

The chalcolithic settlement from Radovanu-La Muscalu (Călărași County, Romania) was investigated during a period of 30 years by Eugen Comșa, between 1960 and 1990, unfortunately most of his work being unpublished until today. The aim of this presentation is to analyse the pottery belonging to Dwelling no. 1 from the oldest Boian-Spațov level of the settlement (Level 4). Some aspects as pottery types, surface treatment, temper, firing or ornamets are taken into consideration. Several radiocarbon dates from this settlement belonging to Spațov phase of the Boian culture put this habitation in the first half of the Vth Millennium BC.

La céramique énéolithique découverte dans les grottes de la zone Cheile Dobrogei – Casian – Târgușor (région Dobroudja)

Valentina VOINEA, Bartłomiej Sz. SZMONIEWSKI (Polonia)

Les recherches archéologiques effectuées dans le cadre du projet roumano-polonais „*Study of the Prehistoric and Early Mediaeval Settlements in the Casimcea Valley in Central Dobrudja*” ont rendu possible tant la reprise des fouilles archéologiques dans les grottes bien connues comme *La Izvor*, *La Baba* et *Casian* que des grottes qui n’ont pas encore fait l’objet de recherches dans la zone Cheile Dobrogei – *Grotte Craniilor*, *Grotte Călugărului*. Les étapes chronologiques de énéolithique se présentent de manière suivante: la niveau avec céramique Hamangia et import Boian et ensuite de niveau avec céramique Gumelnița, mélange avec céramique Cernavodă I et celle type Cucuteni „C”. On croit que le peuple qui a utilisé la céramique de type Cucuteni „C” faisait partie des communautés situées à la limite nord de la civilisation Cucuteni-Trypolie, poussée vers le sud par une autre civilisation. Un morceau de céramique ornée d'un cordon a été découvert dans la partie supérieure de cette couche énéolithique, près de la couche contenant des pierres. Les matériaux énéolithiques découvertes dans les grottes sont comparables à ceux qui se trouvaient dans le site archéologique au village Cheia (civilisation Hamangia, phase III) et sur l’île La Ostrov (civilisation Gumelnița, phase A₂).

La problématique de l’habitation dans les grottes de la Vallée Casimcea est une question complexe et elle nécessite davantage de recherches systématiques, parallèles à une analyse de l’habitation de leurs entourages. Pourtant les résultats de recherches, durant à peine quelques saisons, qui viennent d’être présentés démontrent indéniablement la place particulière des grottes dans le paysage culturel de période énéolithique en Dobroudja Centrale.

Observații privind evidențierea unor markeri în argilă și ceramică

Cornelia CĂRPUȘ, Leonid CĂRPUȘ

Lucrarea de față prezintă câteva metode simple care pot fi folosite în studiul ceramicii. Este structurată în două părți. În prima parte, vom prezenta succint câteva din încercările noastre de analiză de laborator pe eşantioane de argilă și ceramică, în special comportarea acestora față de unii coloranți (albastru de metilen) sau fluorocromi (fluoresceina); o parte din aceste rezultate au fost deja publicate în lucrări anterioare. În a doua parte, am insistat pe identificarea unor markeri din argila recoltată din diverse zone, pe care să-i regăsim atât în ceramica descoperită din diverse așezări arheologice din Dobrogea, dar și din alte regiuni.

Nu vom prezenta în această lucrare un studiu complet al metodelor de analiză de laborator asupra argilelor sau ceramicii, ci mai mult „testările” și rezultatele obținute de noi de-a lungul anilor privind ceramica, în general, și, în special, ceramica neolitică. Cele mai fidele rezultate se obțin când fragmentele de ceramică conțin markeri biologici, cum ar fi, de exemplu, microfosile evidențiate în argilă sau nisip, amprente vegetale etc. regăsite și în pasta ceramică. Pentru toate acestea, cel mai important instrument de lucru îl reprezintă microscopul și lupa binoculară.

Ceramica Gumelnița A1. Studiu de caz tell-ul Vlădiceasca, jud. Călărași

Done ȘERBĂNESCU

Tell-ul de la Vlădiceasca, comuna Valea Argovei, a intrat în literatura de specialitate prin publicarea rezultatelor săpăturilor de salvare întreprinse aici de către George Trohani. După primele cercetări, în ostrovul numit *Gherghelăul Mic*, atenția celor care au început săpăturile s-a îndreptat asupra tell-ului de pe Ostrovul *Gherghelăul Mare*. Sondajele de informare întreprinse în anul 1972 au fost continuate, începând din anul 1973, prin săpături sistematice de amploare conduse de George Trohani, care a cercetat stratul superior de cultură, aparținând civilizației geto-dacice. În același timp, fostul director al Muzeului din Oltenița, Barbu Ionescu, a continuat sondajele sale în partea de est a tell-ului și a săpat o suprafață de circa 300 mp. Dacă rezultatele cercetărilor în stratul superior de cultură, aparținând civilizației geto-dacice, au fost publicate după fiecare

campanie arheologică, rezultatele preliminare a cercetării straturilor de cultură aparținând epocii eneolitice au văzut lumina tiparului în anul 2013.

Deoarece, în general, până în anul 1978, George Trohani terminase de cercetat stratul superior de cultură getic, conducerea săpăturilor din tell-ul de la Vlădiceasca a fost preluată de semnatarul acestor rânduri. În timpul cercetărilor pe suprafața de 1800 mp. a fost studiat nivelul eneolitic superior, care aparținea culturii Gumelnița, faza B, iar pe suprafața de 800 mp. au fost cercetate nivelurile inferioare ale culturii Gumelnița, ajungându-se la stratul de cultură Boian. Cu o secțiune trasată longitudinal pe tell, cu lungimea de 65 m și lățimea de 2 m, s-a urmărit stabilirea succesiunii stratigrafice. Grosimea straturilor de cultură din tell-ul *Gherghelăul Mare* varia între 3,75 și 5 m, iar stratigrafia se prezenta astfel: la baza depunerilor arheologice se afla stratul de cultură Boian, gros de 1,50 - 1,80 m, format din patru niveluri. Locuințele care aparțineau comunităților Boian, faza Vidra, erau suprapuse direct de un nivel de locuințe datat în faza Gumelnița A1, cu o grosime variind între 0,30 - 0,40 m. Nivelul locuințelor Gumelnița A1 era suprapus de trei niveluri de locuire aparținând fazelor Gumelnița A2 și Gumelnița B1, cu grosimea de 1,60 m. Ultimul strat de cultură, gros de 0,5 m - 1 m, aparținea civilizației geto-dacice.

Așa cum am menționat, nivelul care suprapune stratul de cultură Boian este reprezentat de stratul de locuințe care aparțin culturii Gumelnița, faza timpurie. Ceramica găsită în locuințele acestui nivel, destul de fragmentară, este reprezentată de forme variate: castroane, borcane, pahare, vase cu picior, suporturi paralelipipedice, cilindrice, farfurii, măsuțe - suporturi. În acest nivel, s-au descoperit și câteva pahare și fragmente ceramice din alte tipuri de vase, care după formă și decor aparțin culturii Precucuteni III. O descoperire interesantă din interiorul locuinței nr. 2 din acest nivel a constat dintr-un vas mare cu picior decorat cu triunghiuri mari cu vârful în jos, excizate și încrustate cu alb, vas caracteristic după formă și decor fazei Spanțov a culturii Boian, dovadă că în zonă mai existau așezări întârziate în evoluția lor.

Ceramica descoperită în acest nivel, mai ales o parte din suporturi, prin forme și decor, își găsește analogii, mergând până la identitate, în descoperirile din nivelele locuințelor nr. 8 și nr. 9 din tell-ul de la Hârșova, săpăturile din anul 1961 la care am luat parte, în descoperirile de la Ulmeni - „Valea lui Soare”, Căscioarele - „D-ia Parte”, parțial în descoperirile de la Chirnoși, în nivelul nr. 14 de la Tangâru, în nivelul II A de la Vidra și se încadrează în faza A1 a culturii Gumelnița. Din săpăturile efectuate între anii 1972 - 1975 provine un castron în care se afla un depozit format din mărgele din lut ars lucrate prin ștanțare, altele realizate din defense de mistreț fosilizate și din semințe de *Lithospermum purpureo-coeruleum* (mărgelușă). Tot în acest nivel, în locuințe, au fost descoperite două modele de locuințe miniaturale.

Considerations about pottery from Sultana-Malu Roșu tell settlement

Theodor IGNAT, Vasile OPRIȘ,
Radian ANDREESCU, Cătălin LAZĂR

This paper aims to present some general aspects of the ceramic production at Sultana-Malu Roșu. Through some percentage analysis of the ceramic lots from the new excavations (2001-2014) and old excavations (1974-1984), we tried to follow the evolution of ceramic production during phases of A2 and B1 of Gumelnița Culture. Thus, we follow the evolution of shapes, decoration, and other items, trying to draw attention to two aspects. On the one hand, the need for complete ceramic batches analysis (including ceramic fragments) and, on the other hand, the utility of the use of the computerized database. The methodology we used, allowed us to observe some aspects of evolution in ceramic batches from different features, which were subsequently confirmed by radiocarbon analysis.

This work was performed through the Partnerships in Priority Areas Program-PNII, developed with the support of MEN-UEFISCDI, project no. PN-II-PT-PCCA-2013-4-2302.

Analysis of potential rocks clay minerals source of ceramic material existing in site Sultana Malu Roșu

Daniela DIMOFTE, Anca LUCA

The Eneolithic Sultana-Malu Roșu site is located on loess deposits with thicknesses exceeding 10 m. In these deposits are found layers with clays which, probably, have been used to manufacture Neolithic pottery.

Comparative mineralogical study of rocks and clay pottery is the only method that allows us to say with precision which is the source of the raw material of ceramic objects (if it is about a local source or not).

This communication aims at presenting a first main step in addressing comparative study, namely: more accurate determination of clay minerals existing in the local rocks. The main method of analysis was X-ray diffractometric (XRD) combined with X-ray microfluorescence (XRF). Most important for us was finding in the six types of clay rocks analyzed the complex association of phyllosilicates, clay minerals belonging to the group, namely: montmorillonite + illite + kaolinite + chlorite + vermiculite.

Mineral proportions vary from one type to another, but whatever proportion in the presence of water, all these phases are plastic, allowing modeling types in forms of briquettes, then drying at 105° and variable speed heating at different stages of temperature: 500° C, 700° C, 800° C, 900° C. After heating, some of the evidence has got similar properties to those of existing in Neolithic ceramic objects from the Sultana site. Analysis of clay minerals during combustion behavior is still ongoing.

This work was performed through the Partnerships in Priority Areas Program-PNII, developed with the support of MEN-UEFISCDI, project no. PN-II-PT-PCCA-2013-4-2302.

Microscopic criteria for the comparative analysis of the Neolithic pottery.

Case study: Neolithic Gumelnița Culture pottery

Anca LUCA, Daniela DIMOFTE

Knowing the mineralogical composition and microscopic structure of ceramic objects help solved many problems of archaeological interest. Microscopic examination on thin sections reveals that, in the constitution of Neolithic pottery there is a solid skeleton and pore system whose configuration can vary widely from one object to another depending on the nature of raw materials and technology. Emphasized that, solid frame consists of two major structural components: (a) paste and (b) inclusions. Before firing, the ceramics paste is composed of various clay minerals whose structure may change over the combustion process. Microscopic criteria can differentiate three structural categories paste: (1) holocrystalline, (2) hypocrySTALLINE and (3) amorphous. In contrast to paste, inclusions are more diverse. However, the microscopic criteria can separate three groups: (1) natural inclusions consisting of granoclasts, rarely litoclasts existing in the raw material; (2) intentionally added inclusions, acting as degreaser containing various siliciclastic fragments of ceramic waste, bone fragments, shells etc.; (3) accidental inclusions (various natural or artificial solids).

Mineralogical nature and structure paste and morphometric mineral and inclusions are decisive elements in a comparative analysis of a ceramic object to another and to detect the source of raw material. Comparative examination of 17 fragments of pottery from Gumelnita culture allowed separation of these groups, as follows:

- Objects made from the same raw material, going through the same manufacturing process;
- Objects used the same raw material, but went through different firing temperatures;
- Objects made of different materials and with different technologies.

This work was performed through the Partnerships in Priority Areas Program-PNII, developed with the support of MEN-UEFISCDI, project no. PN-II-PT-PCCA-2013-4-2302.

SECȚIA PREISTORIE

Archaeological Discoveries on Geru's Valley (Galați County)

Costin CROITORU, Stănică PANDREA

In this intervention, starting from a letter sent in 1974 to the Galați History Museum director's by an inhabitant from Mândrești (Galați County), the authors present the archaeological discoveries from Valea Mărului village ("Apple's Valley"), Galați County.

By this letter, the sender gave informations about fortuitous archaeological discoveries within his village.

These discoveries were unknown until now, and they confirm the presence in this zone of a few archaeological sites. The preserved materials were to be found - most of it - according to the same letter in the locality school's museum, in the Galați County Museum and in the both Bucharest and Iași Institutes of Archaeology.

The authors of this communication start the investigations from the local, archaeological collection and go to the field in order to detect the sites that provides the artefacts they know about.

Dambul lui Haralambie (Commune de Crisan - dept de Tulcea) - un nouvel habitat Chalcolithique submergé dans le Delta du Danube

Cristian MICU, Laurent CAROZZA, Jean-Michel CAROZZA,
Florian MIHAIL, Tiberiu GROPARU, Erwan MESSENGER,
Sorin AILINCĂI, Albane BURENS, Mihaela DANU,
Mr. HARALAMBIE, Cătălin MIHAIL
(proiect româno-francez)

Les recherches récentes conduites dans le delta du Danube ont permis de mettre au jour, un nouvel établissement daté de la seconde moitié du 5ème millénaire avant notre ère. Ce site se trouve à moins de trois kilomètres du tell submergé de Taraschina (commune de Maliuc), fouillé par la mission Franco-Roumaine, sous la direction de Cristian Micu. Le site a été découvert fortuitement par Mr Haralambie qui a collecté, dans cette zone, du mobilier archéologique.

Le site Haralambie se trouve sur la rive gauche du canal Sontea, en face du petit canal artificiel Bucla qui relie le bras de Sulina au canal de Sontea. Les travaux d'aménagements de cette zone et l'édification de digues et de plateformes de stockage de roseaux ont provoqué des modifications importantes du milieu. Le tracé actuel du canal Sontea est ici totalement artificiel. Le mobilier archéologique a été collecté sur la berge, peu après des travaux de recalibrage du canal Sontea, dans les sédiments rejetés par la drague. Selon Monsieur Haralambie, inventeur du site, le sédiment est ici « brun et organique, mais on distingue également une argile jaune ».

Depuis la découverte du site, les prospections opérées sur le site en période de basses eaux par Catalin Mihail ont permis de collecter de nombreux outils lithiques ainsi que de la céramique. Parmi les éléments de forme, on observe la présence d'un petit gobelet biconique, mais également d'une petite écuelle carénée à bord ouvert. Les comparaisons typologiques permettent d'attribuer ce lot à la culture de Gumelnita.

Le mobilier lithique est constitué d'une centaine de pièces. L'essentiel de cette industrie a été réalisée sur de la matière première importée, issue de la plateforme Balkanique. On observe cependant un débitage sur matière locale, dont la source semble située en Dobroudja. Les stratégies technologiques s'inscrivent pleinement dans le modèle connu pour la culture Gumelnita. L'assemblage typologique varié (lames, grattoirs, pièces esquillées...), caractéristique des habitats, décrit un éventail d'activités pratiquées par une communauté dynamique.

Aucun horizon archéologique n'ayant été décelé en surface ou dans les coupes du canal de Sontea, des carottages ont été réalisés dans la zone où apparaît le mobilier remonté en surface par les dragages. Les différentes carottes montrent qu'un ou deux horizons archéologiques apparaissent entre les cotes de -2,50 et 2,80 sous la surface. Il s'agit de niveaux organiques, avec du mobilier archéologique. Deux datations C14 confirment la

datation comprise entre 4647-4460 BC pour la base et 4614-4266 BC pour la dernière occupation reconnue. Les niveaux archéologiques sont aujourd'hui recouverts par plus de 2 mètres de sédiments fluvio-lacustres.

Cet habitat aujourd'hui submergé, indique, à l'instar du tell de Taraschina, que durant la seconde moitié du 5ème millénaire avant notre ère cette zone de l'actuel delta du Danube formait une plateforme exondée, située non loin de chenaux du Danube.

Cette recherche a bénéficié du soutien du Ministère des Affaires Etrangères et Européennes français dans le cadre de la mission archéologique franco-roumaine dirigée par L. Carozza et C. Micu, de financement de la part du PHC Franco-Roumain Brancusi dirigé par A. Burens et S. Ailincai, de financements d'analyses dans le cadre du Site d'Etude en Ecologie Globale «delta du Danube» financé par l'Institut Ecologie Environnement du CNRS.

Archaeology in Bulgarian Black Sea in deep water

Preslav PEEV (Bulgaria)

In the report is described the situation of deepwater archaeological investigations on the Bulgarian continental shelf during the last decade. The outcome of the conducted research shows that the region has a high potential for marine deep-sea archaeology. Among the main aims of underwater archaeology in Bulgaria are the discovery and registration of sunken wooden vessels in the anoxic zone and marking of targets on the continental shelf that might eventually represent traces of submerged prehistoric settlements. The archaeological research in deep-sea waters poses a range of difficult but intriguing issues. These include but are not limited to sonar search, target identification, precision survey and excavations.

The use of contemporary underwater technology and equipment (side scan sonars, circular locator, remotely and autonomous operated vehicle etc.) enables the collection of a large amount of data sufficiently adequate for the layout and charting of the archaeological map of the deep-sea part of the Black Sea.

This work is a part of the project "Submarine Archaeological Heritage on the Western Black Sea Shelf - HERAS", financed by European Union under the CBC Program Romania - Bulgaria.

Data about a new eneolithic cemetery discovered at Sultana, Călărași county, Romania

Cătălin LAZĂR, Theodor IGNAT, Vasile OPRİȘ,
Mihai FLOREA, Emil DUMITRAȘCU,
Ionela CRĂCIUNESCU, Adelina DARIE

Currently, in southeastern Romania, are known less than 20 cemeteries belonging to the Neolithic and Eneolithic communities. The low number of findings in this type made difficult any attempt to study the funeral behaviors specific to these past communities. In these circumstances, any newly discovered necropolis is a valuable source of information.

In the summer of 2014, on the occasion of field research conducted in the area of Sultana-Malu Roșu site, Calarași County, accidentally was found a new Eneolithic cemetery. It was identified on the right bank of Lake Mostiștea, approximately 650 m NW of Sultana-Malu Roșu tell settlement, at the point called by locals "Old School". The graves were found placed on the shore, even in the lake. Were investigated three inhumation graves which contained the skeletons disposed of in a crouched position on the left side, close to east oriented. Funerary inventory consists in the ceramic pots placed in the upper limbs area. Also in the area skeletons was identified a large amount of red ocher.

This work was supported by a grant of the Romanian National Authority for Scientific Research, CNCS - UEFISCDI, project numbers PN-II-ID-PCE- 2011-3-1015.

Noi considerații privind datarea necropolei de la Cernica

Done ȘERBĂNESCU

Săpăturile arheologice sistematice de la Cernica, începute în anul 1960 de către regretatul arheolog Gheorghe Cantacuzino, urmăreau cercetarea vestigiilor mănăstirii din secolele XVI-XVII. Întâmplător, în timpul campaniei arheologice din anul 1961 au fost descoperite morminte din epoca neolitică, cu schelete întinse pe spate sau chircite. Mormintele neolitice în care scheletele erau așezate în poziție întinsă au fost atribuite de descoperitor

fazei Bolintineanu a culturii Boian, iar cele chircite fazei Giulești. În câteva morminte s-au găsit vase de lut și fragmente ceramice, fără decor caracteristic, ca să poată fi atribuite cu certitudine unei anumite culturi.

Regretatul cercetător Eugen Comșa, la început, a acceptat încadrarea culturală propusă de Gheorghe Cantacuzino, dar, cu prilejul publicării monografice a necropolei, a schimbat-o, atribuind mormintele în care se aflau schelete în poziție întinsă fazei Cernica a culturii Dudești. Argumentul principal al noii încadrări cronologice l-a constituit faptul că în imediata apropiere a necropolei se afla și o așezare a culturii Dudești destul de întinsă, suprapusă parțial de așezarea culturii Bolintineanu și slabe urme de locuire din faza Giulești. Majoritatea mormintelor descoperite în necropolă, adică cele în care scheletele erau așezate în poziție întinsă, au fost atribuite fazei Cernica a culturii Dudești, iar 32 morminte cu scheletele în poziție chircită au fost atribuite fazei Bolintineanu și fazei Giulești a culturii Boian. În atribuirea mormintelor în poziție chircită culturii Boian, Eugen Comșa s-a bazat însă și pe o informație falsă furnizată de Marian Neagu, care, în anul 1982, în timpul cercetărilor din așezarea culturii Bolintineanu de la Lunca, comuna Valea Argovei, jud. Călărași, cu euforia care îl caracterizează, a atribuit mormintele medievale descoperite în sit culturii Bolintineanu, după care a revenit și le-a redat în secolele IX-X (după părerea noastră sunt dintr-o perioadă puțin mai târzie).

La Cernica mormintele așezate în poziție chircită sunt răspândite pe toată suprafața necropolei, fără o anumită regulă, la distanță de 10-20 de m unul de altul, alături de mormintele așezate în poziție întinsă. Au fost observate trei grupări de morminte cu scheletele chircite, formate din două sau chiar cinci morminte, probabil mormintele au aparținut aceleași familii. Eugen Comșa și-a exprimat părerea că oamenii fazei Bolintineanu a culturii Boian s-au înmormântat într-o necropolă a culturii Dudești, folosindu-se de golurile lăsate de semnele funerare. Cu prilejul reîncadrării cronologice, Eugen Comșa nu a putut studia vasele de lut și fragmentele ceramice descoperite în morminte, deoarece nu i-au fost accesibile. Noua datare a necropolei de la Cernica a fost acceptată de majoritatea arheologilor, dar s-au ridicat și voci împotriva, care au arătat că argumentația este falsă, că observațiile stratigrafice nu sunt concludente (M. Neagu et alii).

La scurt timp după apariția monografiei *Necropola Neolitică de la Cernica*, arheologul german Clemens Lichter, fiind de acord cu noua încadrare, a arătat că *trebuie acceptat faptul că cele două ritualuri de înhumare au fost contemporane și au fost folosite de membrii aceleiași comunități* (ca și în cultura Hamangia de altfel), iar necropola a funcționat o lungă perioadă de timp, fiind folosită atât de comunitatea culturii Dudești, cât și de comunitățile culturii Boian în fazele Bolintineanu și Giulești. Același autor a fost de acord și cu încadrarea cronologică a necropolei de la Valea Orbului, în faza Bolintineanu a culturii Boian, un exemplu de contemporanietate a celor două obiceiuri de înhumare.

În privința obiceiurilor de înmormântare cu schelete întinse pe spate, folosite de comunitățile Hamangia și comunitățile culturii Boian de la Cernica, C. Lichter a susținut că partea de sud-est a Munteniei și Dobrogea s-au neolitizat în timpul unei faze mai dezvoltate din neolitic (în neoliticul mijlociu), ceea ce înseamnă că aici au persistat mai mult comunitățile tardenoisene și au fost contemporane cu evoluția culturii Criș din partea de nord, vest și chiar de la sud de Dunăre (Malkopreslaveț). Aceste considerații se bazează și pe studiul industriilor litice din cadrul culturilor Dudești și Hamangia. Neolitizarea în Dobrogea și sud-estul Munteniei a avut loc nu numai printr-un aflux de nou-veniți, dar și printr-o schimbare treptată a obiceiurilor populației locale mezolitice, care a venit în contact cu comunitățile neolitice din regiunile vecine și încet, încet s-au adaptat la noul stil de viață. Așa se explică existența unor elemente mezolitice în aceste două regiuni. Astfel, s-a prelungit și obiceiul de înmormântare în poziție întins pe spate folosit în mezolitic. Ulterior această tradiție mai veche a fost înlocuită treptat în Muntenia și Dobrogea, în timpul evoluției culturilor Boian și Hamangia. Persistența populației mezolitice în cele două regiuni a fost confirmată și de studiile antropologice efectuate pe scheletele de la Cernica, Cernavodă și Valea Orbului.

Mai recent, noua încadrare a necropolei de la Cernica este confirmată de datarea absolută a unui mormânt de la Cernica. În timpul cercetării necropolei, Gh. Cantacuzino a prelevat trei schelete nederanjate, care au fost depozitate la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, Observatorul Astronomic și Muzeul Satului. Exponatul de la Muzeul Satului, prin bunăvoința regretatului director Gheorghe Focșa (1903-1995), a ajuns la Muzeul Civilizației Gumelnița din Oltenița și se află în expoziția de bază. Din scheletul (M. 284) de la Oltenița, în anul 2012, a fost prelevat un fragment de femur și a fost trimis spre analiză la laboratorul din Poznań-Polonia, care a furnizat următoarele date radiocarbon: 6095± 35 BP și între 4909 - 5080 BC (date calibrate cu probabilitatea de 95,5%). Datele radiocarbon pentru cultura Dudești, fazele II-III de la Fărcașu de Sus, indică 5200-4900 BC, iar pentru cultura ceramicii liniare de la Târpești sunt 5300-4950 BC. Relațiile atestate arheologic dintre

comunitățile culturii Dudești și cele Vinča B2, de la Liubcova, indică 5240-5000 BC. În Bulgaria, nivelul Karanovo III se datează între anii 5300-4990 BC. În așezarea de Kačica, nivelurile aparținând culturii Hotnița (contemporană cu Dudești) sunt datate între 5210-5000 calibrat BC, ceea ce corespunde culturii Dudești, fazei finale.

După cunoștințele noastre, în România nu avem până în prezent date radiocarbon pentru primele două faze de evoluție a culturii Boian, dar, pentru faza Vidra, în care un arheolog participant la Sesiunea Pontica din anul 2013 a încercat să încadreze necropola de la Cernica, avem două date obținute tot în laboratorul de la Poznan. Proba 089, Vlădiceasca stratul Boian 1981, se datează cu o probabilitate de 95,4% între anii 4728-4943, iar proba 091, Vlădiceasca, stratul Boian 1981 se datează între anii 4709-4856 BC, cu o probabilitate de 86,9%.

Deci, prin datarea absolută a scheletului din M 284, necropola de la Cernica se datează în timpul evoluției culturii Dudești. Suntem convinși că prin alte analize radiocarbon efectuate pe probe prelevate din alte schelete de la Cernica se vor putea preciza limitele cronologice ale necropolei și, astfel, să se confirme cu date absolute plauzibile încadrare cronologică efectuată de regretatul învățat Eugen Comșa.

Chalcolithic necropolis in Kamenovo Village, Kubrat municipality, Razgrad region. Unpublished finds

Dimitar CHERNEAKOV (Bulgaria)

The tell in Kamenovo is studied through trenching at the end of the last century by I. Ivanov and L. Manolakakis. Cultural remains of the Late Chalcolithic Age are concerned. Considering the revealed finds and situations, the researchers state the thesis for the existence of a production center for flint cutlery on that place. During construction of contemporary buildings to the east of the tell are discovered skeleton remains, and finds are revealed in proximity to some of them. It probably concerns the necropolis of the settlement, located at a distance of around 80 m to the northeast of the tell on a slope with southwestern exposure.

The article publishes and comments for the first time some of the destroyed graves with finds from the Chalcolithic necropolis in Kamenovo.

Hard animal material adornments discovered in Hamangia settlement from Cheia

Valentina VOINEA, Oana GRIGORUȚĂ, Cornelia CĂRPUȘ

The stone and bone tools of the Hamangia Culture are well known for the accuracy and finesse with which they were carved. The adornments of raw materials discovered in dwellings L.1 - L.2 from Hamangia III settlement in the site called *Cheia Vatra Satului* display similar traits, being the result of the ideological and technological evolution up to that point.

The assemblage of items analyzed includes clothing accessories, beads, rings, pendants, whole or fragmented, refined or in the process of refitting. The considerations regarding the aesthetics of the adornments and their role in indicating their owner's social status, sex, age or group membership, are based on the analogies existing in the necropolis of Durankulak and Cernavodă, as well as on the interdisciplinary studies.

Cultura Cernavodă I pe cursul Argeșului Inferior

Cristian SCHUSTER, Done ȘERBĂNESCU

Investigațiile arheologice intense din ultimul deceniu au permis aflarea unor informații suplimentare cu privire la comunitățile Cernavodă I, care au poposit pe malurile Argeșului Inferior.

Săpăturile arheologice preventive și ulterior sistematice, derulate la Mironești (jud. Giurgiu), punctul *Malul Roșu*, au avut ca rezultat identificarea unor urme (complexe și materiale) ale menționatei manifestări ale eneoliticului final. Alături de acestea, este drept într-un număr restrâns, a fost descoperită și ceramică a aspectului Brătești, fapt care deschide posibilitatea unei discuții cu privire la raporturile celor două expresii culturale în bazinul Argeșului și a afluenților săi (Dâmbovița, Colentina).

Mult mai spectaculoase s-au dovedit cercetările de pe *Gorgana întâi* și terasa înaltă din spatele acesteia de la Radovanu (jud. Călărași). Aici au putut fi investigate construcții, unele de mari dimensiuni, și gropi menajere și, posibil, de cult. Ceramica recuperată dovedește că este vorba de o fază mai târzie (c sau d?) a culturii Cernavodă I.

Living with the Dead. The Burials in Early Iron Age Settlements at Lower Danube

Sorin Cristian AILINCĂI,
Mihai CONSTANTINESCU

Even though the sites dating to the beginning of the Iron Age have started to be investigated thoroughly since the '60s, the study of the funerary practices of the early hallstattian populations in the Lower Danube area is a relatively new scientific occupation. Moreover, with few exceptions, these manifestations have rarely been brought up by archeological investigations from southeastern Europe. Necropolises and the so-called isolated tombs discovered outside the area of the "urn-field culture" are very rare and even atypical for the populations in this area.

If we analyze the overall discoveries, the first conclusion we would draw is that, generally speaking, there are at least two types of treatments applied to the dead. First type would be the macabre looking compounds inside the settlements; the second type would be the funerary space organized outside the inhabited area.

Compounds containing human bones have been discovered especially in the Babadag culture settlements, and less in the settlements attributed to the Tămăoani group or to the early hallstattian group from northeastern Bulgaria. These situations are rather varied, and there couldn't be observed any rules regarding the number of individuals deposited in a compound, their state of anatomical integrity, their position, orientation, or any exceptions related to their sex and age, or any malformations or anomalies.

Taking into account the separation of the inhabited space and the evident planning of the funerary space, we can consider that the discoveries at Foltești and Sboryanovo are proper necropolises. In the same category we can include, even though with less certitude, the discoveries from Capidava—the Roman tumular necropolis and Izvoarele. Comparatively, even if they can be considered partially contemporary, the known necropolises in the Lower Danube area are very different; however a common characteristic is the small number of buried people.

The data gathered over the last years provide us with new approaches and the possibility to formulate some overall hypotheses regarding the treatment applied to the dead in Early Iron Age in Lower Danube area.

Research financed through "MINERVA - Cooperation for elite career in doctoral and postdoctoral research" project, contract code: POSDRU/159/1.5/S/137832, project co-financed from the Social European Fund through the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development 2007-2013.

SECȚIA GRECO - ROMANĂ

Decor, memorie, peisaj: analiza unui crater cu scenă dionisiacă de la Orgame

Vasilica LUNGU

Obiectul prezentei comunicări îl constituie un crater cu figuri roșii descoperit în necropola cetății grecești Orgame/Argamum (com. Jurilovca, jud. Tulcea), într-un mormânt distrus în mare parte de mașinile agricole. Vasul prezintă un dublu interes: pe de-o parte, el semnalează, atât prin detalii de formă, cât și de tratament al decorului, un produs al perioadei târzii a ceramicii cu figuri roșii; pe de altă parte, el atestă epiphania unei divinități masculine, a cărei identificare cu Dionysos ni se pare a fi cea mai verosimilă. Întreaga reprezentare surprinde prin ineditul compoziției.

În ceea ce privește utilizarea sa, concluzia cercetătoarei franceze Juliette de la Gènière, «vivant, on peut le vider de son contenu, mort, on peut le remplir de ses cendres», emisă în urma unei ample anchete consacrate spațiului occidental al lumii grecești, poate servi drept punct de plecare în elaborarea analizei noastre.

Noi descoperiri elenistice în vestul Dobrogei

Natalia MATEEVICI (Chișinău, Rep. Moldova),
Mihaela IACOB, Dorel PARASCHIV

Autorii prezintă o serie de descoperiri recente de perioadă elenistică, de pe raza comunelor Peceneaga și Ostrov (județul Tulcea). În jurul *Movilei Cazacului*, punct situat la Sud de Peceneaga, în dreapta șoselei ce duce spre Ostrov, au fost descoperite mai multe fragmente de amfore elenistice. În punctul *Piscul Sărat* sau *Colțanul Mare*, unde este cunoscut un *quadriburgium*, au fost identificate mai multe așezări, încadrate cronologic între eneolitic (cultura Gumelnița) și epoca medio-bizantină. Materialele de perioadă antică constau în amfore și ceramică getică, lucrată la mână. În zona *Valea Hogii* sau *Cetatea Baltina*, zonă situată la limita comunelor Peceneaga și Ostrov (de la cca. 6,5 km nord de ultima localitate, până la cca. 4,5 km), se găsește o întinsă așezare elenistică. În urma cercetărilor de suprafață au fost recuperate numeroase fragmente de amfore. Așezarea grecească suprapune un *tell* gumelnițean și o așezare din prima epocă a fierului. La cca. 1 km est de Peceneaga și la vest de *Dealul Nisip*, în zona fostului sediu al CAP, de o parte și de alta a drumului Peceneaga - Traianu, se găseau mai multe movile; acestea se observau pe hărțile militare din 1962.

Cel mai numeros lot provine din punctul numit *Baltina*. Analiza fragmentelor de amfore, atât ale celor profilate (piciorușe, buze și ștampile), cât și ale celor neprofilate (pereți și toarte), ne-a permis să evidențiem mai multe centre de producere grecești: Thasos, Mende, Chios, Heracleea, Sinope și ambalaj cunoscut ca tip Murighiol.

Mult mai puțin numeric este lotul de fragmente de amfore colectat în punctul *Colțanii Mari*, care este compus din șase fragmente. Printre ele, menționăm două piciorușe de amfore thasiene, care au aparținut unor vase de tip bitronconic, varianta II-B-2 (unul fragmentar, cu talpa deteriorată puternic), ce nu ne-a permis să facem o datare mai exactă. Toarta, fără buză, aparținuse Heracleei Pontice, iar singura buză reprezintă o amforă chiotă de tipul V-B.

Două piciorușe de amfore provin din materialul colectat în punctul *Movila Cazacului*, printre ele numărându-se unul aparținând amforei de Thasos, altul - unui recipient de Mende. Doar exemplarul de Mende poate fi atribuit vreunui tip amforistic, întrucât cel de Thasos este păstrat incomplet. Piciorușul de Mende aparține tipului Mellitopol, varietatei II-C (conform clasificării lui Monachov), datată cu sferturile II-III ale sec. IV a.Chr. În afară de aceste două piese, au fost depistate și alte fragmente de amfore (pereți și toarte) aparținând producției de Thasos, Sinope și Mende.

Un mic lot a fost recuperat în punctul *CAP*, din el făcând parte o piesă databilă - piciorușul unei amfore de Thasos, care aparținuse unui vas bitronconic de tip II-B-2, datat cu sferturile II și III ale sec. IV a.Chr.

Analiza lotului de piese fragmentare grecești din zona Peceneaga conturează un cadran cronologic ce cuprinde în exclusivitate sec. IV a.Chr. și atestă o prezență masivă a importului thasian, în special la mijlocul și în a doua jumătate a sec. IV a.Chr.

Vase antice de sticlă din Republica Moldova

Costel CHIRIAC,
Valeriu BUBULICI (Chișinău, Rep. Moldova)

Autorii prezintă un număr de patru vase de sticlă, care au intrat recent în colecțiile Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, al căror loc de descoperire, deși este incert, poate fi considerat ca fiind bazinul nordic al Mării Negre. Cele patru forme ilustrează, în cel mai înalt grad, prezența vaselor elenistice târzii și romane timpurii în această zonă în secolele II a.Chr. - II p.Chr. Aceste vase sunt considerate ca fiind produse ale atelierelor vitrice est mediteraneene și au făcut parte, probabil, din inventarul unor morminte despre care nu avem informații.

Ceramica de bucătărie descoperită în mediul militar. Studiu de caz Durostorum, Troesmis și Noviodunum

Ștefan HONCU

Autorul expune situația descoperirilor privitoare la ceramica de bucătărie, de epocă romană (sec. I-III p.Chr.) din Dobrogea, cu unele comentarii asupra producției, cronologiei și circulația vaselor de uz comun în mediul militar.

Ceramică getică din perioada romană descoperită la Ulmetum

Constantin ȘOVA

Populația getică din Dobrogea, în perioada romană, reprezintă un subiect care, în studiile de specialitate din ultimele decenii, a fost mai puțin tratat (vezi C. Scorpan, M. Babeș, M. Mănucu-Adameșteanu etc.). Artefactele getice sunt, cu precădere, rezultate ale unor periegeze și săpături preventive, mult mai puține fiind înregistrate în timpul săpăturilor arheologice sistematice, fapt ce sprijină afirmația noastră anterioară.

Materialul arheologic de factură getică descoperit la Ulmetum-Pantelimonu de Sus provine atât din nivelul de locuire roman timpuriu, cât și din complexe aparținând aceluiași interval cronologic. Acesta provine din zona turnului T2, dintr-un nivel anterior celui de construcție al acestuia, din zona extramuros din apropierea turnului T8 (sectorul de sud-vest), precum și din sectorul „Cartaș-cuptor Panaitescu”.

Cercetarea a fost finanțată prin proiectul „MINERVA - Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și postdoctorală”, codul contractului: POSDRU/159/1.5/S137832, proiect cofinanțat de Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

Amforele și ceramica de uz domestic de la Pompeiopolis. Unele aspecte ale vieții economice de la Pompeiopolis (Turcia)

Andrei OPAIȚ (Canada)

Săpăturile arheologice începute din 2006 în Pompeiopolis (Πομπηϊούπολις), fost un oraș roman în Paflagonia, aflat la 45 km nord de Kastamonu și 150 km sud de Sinope, au scos la lumină mai multe edificii de epocă imperială și romană târzie, care își încetează existența cândva la începutul secolului VII p.Chr.

Misiunea mea a fost de a studia amforele și ceramica de uz domestic descoperită în acest sit. Timp de două campanii a fost posibil să tipologizez și cataloghez aproape toată ceramica de acest tip descoperită la Pompeiopolis. Fragmentele ceramice diagnostice au fost inventariate, fotografiate, desenate și introduse într-o bază de date.

Studiul amforelor a demonstrat relațiile speciale avute de acest oraș pentru aprovizionarea cu vin din zona egeeană în perioada imperială, în timp ce în perioada secolelor IV - VI p.Chr. se favorizează vinul levantin. Uleiul mediteranean este puțin importat, ceea ce sugerează o dietă bazată cu precădere pe grăsimea animală.

Mulțimea ulcioarelor și a amforelor de masă indică însă existența unei producții de vin local pentru consumul de masă.

Mulțimea vaselor de provizii sugerează intensă activitate agricolă a locuitorilor acestui oraș, în timp ce multitudinea bazinelor de mari, medii și mici dimensiuni indică prezența unor intense activități industriale existente cu precădere în epoca bizantină timpurie.

Troesmis - proiectul de cercetare 2011-2014

Cristina ALEXANDRESCU,
C. GUGL (Austria)

Unul dintre siturile de pe teritoriul dobrogean cu începuturi de cercetare dintre cele mai timpurii este cel de la *Troesmis*, intrat în atenția lumii științifice încă din 1861.

Proiectul de cercetare privind procesele de transformare prin care au trecut așezările antice de la *Troesmis*, inițiat în 2011 de Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, în cooperare cu Academia Austriacă de Științe, s-a desfășurat în ultimii patru ani, utilizând metode inovative de cercetare și evaluare arheologică (documentare digitală, fotogrammetrie, prospecțiuni geofizice, tehnologie GIS și ALS). Situl *Troesmis* a fost ales ca exemplu elocvent pentru transformările așezărilor și ale mediului înconjurător în perioada secolelor II - VI/VII p.Chr.

Rezultatele - care vor putea fi prezentate pe scurt - sunt deosebit de interesante și valoroase pentru zona Dunării de Jos și nu numai. Acestea privesc, în primul rând, localizarea castrului legiunii a V-a Macedonica, identificarea nucleelor de locuire și datarea acestora, precum și observarea structurilor de locuire de pe platoul dintre cele două fortificații târzii, parte din așezările civile de epocă romană și necropolele acestora.

Tipologia fortificațiilor romane de pe promontoriul Tirighina, Bărboși și „Cartier Dunărea” - Galați. Studiu interdisciplinar

Mihaela Denisia LIUȘNEA

În ceea ce privește fortificația de la Bărboși, rezultatele descoperirilor efectuate, sistematic sau fortuit, au condus la o serie de inadvertențe, legate de semnificația complexelor arheologice situate pe promontoriul Tirighina, într-o zonă considerată drept incintă a unui eventual castru, și cronologia lor.

Este cunoscut faptul că fortificația de la Bărboși a constituit un punct important pe drumul comercial ce lega Asia, prin Tyras, Orlovka și mai departe, prin Poiana (antica *Piroboridava*), Răcățău (*Tamasidava*), Brad (*Zargidava*) și Valea Oituzului, Brețcu (*Angustia*), cu Dacia și, tot prin același punct, cu Moesia. Conștienți și de importanța strategică a acesteia, romanii au luat cu siguranță măsuri suplimentare de întărire și apărare, realizând un complicat sistem defensiv în fața capului de pod – cu val, șanț de pământ și palisadă pe alocuri.

Drumul urca pe afluenții Siret și Prut, acestea fiind navigabile până în prima parte a regresiei dacice (jumătatea mil. I î.Hr. – sec. I-II d.Hr.), după cum se poate estima cercetând solurile de luncă (depozite fluviale: pietrișuri, nisip, argile) din zona Bărboșilor, întrucât procesul de formare a solurilor reflectă foarte bine evoluția fito-climatică microregională.

Având în vedere importanța vestigiilor romane de la Bărboși, precum și a celor din „Cartierul Dunărea” Galați, ne-am propus să determinăm tipologia acestora, pentru a înțelege mai bine rolul pe care l-au jucat în sistemul defensiv constituit pe linia Dunării.

Peisajul roman în Moesia Inferior. Studiu de caz: Tropaeum Traiani

Adriana PANAITTE

O componentă esențială a cercetării arheologice o reprezintă studiul peisajului. Studiul sistematic al acestuia a început să prindă contur în anii '70 ai secolului trecut, când se lansează conceptul de „arheologia peisajului” (landscape archaeology). În spatele acestuia se găsește, de fapt, legătura între cercetarea de teren și observarea modificărilor aduse mediului înconjurător la un moment dat, acesta încetând să mai reprezinte un simplu loc de desfășurare a activităților umane. Astfel, peisajul arheologic trebuie perceput ca fiind rezultatul interacțiunii dintre factorii naturali și antropici.

Sosirea romanilor și introducerea zonei de la Dunărea de Jos în interiorul granițelor Imperiului Roman, în forma provinciei Moesia Inferior, duce la modificarea radicală a peisajului. Acest spațiu este cucerit și reorganizat, în primul rând cu ajutorul armatei romane, acțiunea fiind dublată de măsuri cu caracter civil, care duc, pe de o parte, la integrarea așezărilor deja existente (autohtone și orașele grecești de la malul Mării Negre) în noul organism administrativ, dar și la apariția unor noi.

Între așezările nou apărute se numără și Tropaeum Traiani, orașul de lângă Monumentul Triumfal construit de Traian, inaugurat în anul 109. Ca fiecare așezare, și aceasta dispunea de un teritoriu. Prin analiza componentelor acesteia (așezări, drumuri, fortificații, apeducte, cariere de piatră etc.), vom încerca să stabilim trăsăturile peisajului roman de la Tropaeum Traiani.

Cercetare finanțată prin proiectul „MINERVA - Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și post-doctorală”, cod contract: POSDRU/159/1.5/S/137832, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

Noi descoperiri din necropolele Tomisului (2014)

Octavian MITROI, Constantin ȘOVA

În mai 2014, cu ocazia construirii unui imobil pe Str. Grivița nr. 4, în imediata apropiere a Poștei mari din Constanța, au fost descoperite 13 complexe funerare. Opt dintre acestea au putut fi cercetate, celelalte au fost numai identificate în malurile săpăturii de fundație, ele depășind limitele proprietății. Unul dintre mormintele care au putut fi cercetate datează din sec. III p.Chr. Celelalte complexe funerare sunt creștine, iar, în lipsa obiectelor de inventar, se datează larg, în sec. IV - VI p.Chr.

Edificiul C.1 de la Capidava

Ioan C. OPRIȘ, Alexandru RAȚIU

Edificiul care constituie obiectul comunicării noastre, C1, este o clădire civilă de dimensiuni medii amplasată la intrarea în cetate, adiacent *via principalis*, în imediata apropiere a porții principale și a turnului de poartă (nr. 7). Cercetările acestui edificiu s-au derulat între anii 1993-1997, respectiv între 2007-2011. Importanța acestui edificiu constă în faptul că, prin cercetarea sa exhaustivă, s-au confirmat, prin metode arheologice, apoi, de amenajarea șanțului fortificației datate în secolul VII, respectiv a unui bordei medio-bizantin (sec. IX-XI).

Morminte cu echipament militar de la Capidava. Contribuții la tipologia centiroanelor militare romane

Liviu PETCULESCU

În cimitirul *vicus*-ului castrului auxiliar Capidava au fost descoperite două morminte, fiecare dintre ele conținând o sabie scurtă. Amândouă mormintele, datate în secolul II, unul de inhumație și celălalt de incinerație de tipul *bustum*, au fost amenajate în același tumul.

Printre cele patru morminte de tip *bustum* din alt tumul, toate datând din secolul II, unul conține în inventarul său aplice de argint ale unui centiron și ale tecii unui cuțit. La Capidava a fost incartiruită, probabil, la sfârșitul secolului I *cohors I Ubiorum*, iar de la Traian și până cel puțin la sfârșitul secolului II, *cohors I Germanorum c. R.* Prin urmare, mormintele cu arme au aparținut soldaților din una dintre aceste unități, cel mai probabil cea de a doua. Mormântul cu aplice de centiron, datat după domnia lui Traian, poate fi atribuit cu certitudine unui soldat din *cohors I Germanorum*.

Pe frontiera dobrogeană a Moesie Inferior mai există câteva alte morminte cu arme aparținând auxiliarilor germanici și, probabil, traci și orientali, la Ostrov, Noviodunum și Barboși. Pe lângă acestea, există și inventare funerare conținând numai centiroane, la Canlia, Noviodunum și Tomis.

Întrucât mormintele cu centiroane se găsesc, în general, în cimitirele așezărilor militare, iar, în multe cazuri, ca la Noviodunum, sunt asociate cu arme, este probabil că ele au aparținut unor persoane asociate cu armata romană, soldați sau veterani.

Cercetări arheologice de salvare la Callatis

Mihai IONESCU, Sorin Marcel COLESNIUC

În aprilie 2014, a fost efectuată o cercetare de salvare în zona centrală a orașului Mangalia, pe str. Țepeș Vodă nr. 5, unde urma să se contruiască un imobil. Terenul a suferit rectificări de pantă, în perioada interbelică, după cum s-a observat și în alte cercetări efectuate în zonă. Din pământul adus cu acea ocazie, au fost recuperate fragmente ceramice moderne și antice. Ca metodologie de cercetare, au fost trasate două secțiuni, orientate N-S: S1 de 15x3 m și S2 de 15x4 m, cu martor de 1 m.

În secțiunea S1, caroul 3, a fost cercetat zidul Z1, realizat din blochete de calcar fasonate, legate cu pământ, și o vatră din *tegulae* fragmentare, care continuă și în caroul 4. În caroul 4 a apărut și zidul Z2, alcătuit din blochete de calcar nefasonate, paralel cu Z1. Zidul Z3, perpendicular cu Z1 și Z2, a fost cercetat în carourile 4 și 5 și, probabil, împreună făceau parte din același edificiu.

În secțiunea S2, zidul Z1 continuă în caroul 3. În carourile 3 și 4 a apărut un pavaj din dale de calcar fasonate, cu o grosime de 10-15 cm. În caroul 5, a fost cercetată continuarea zidului Z2. Cercetarea a continuat în capătul nordic al secțiunii, până la -1,70 m, unde s-a putut observa faptul că Z2 este așezat pe un strat de pământ roșu.

Materialul arheologic este format din: toarte de amfore șampilate, de proveniență din Thasos, Rhodos și Chersonesos; fragmente de amfore de Heraclea Pontica, Kos și Chios; fragmente de *fish-plates*, boluri, *mortaria* și opaițe și două fragmente de statuete ceramice. Materialul arheologic poate fi datat în epoca elenistică, sec. IV-III a.Chr.

În concluzie, cercetarea completează informațiile planimetrice și stratigrafice în aria urbană de epocă elenistică a orașului Callatis. A fost confirmat faptul că, pe măsură ce cercetările se apropie de zidul de incintă al cetății, din epoca elenistică, construcțiile sunt din ce în ce mai rare sau lipsesc, așa cum este și în cazul cercetărilor de pe str. Mihai Viteazul, unde nu a fost descoperit decât un zid din calcar legat cu pământ.

Date preliminare cu privire la planimetria cetății *Carsium* (sec. II-VI)

Constantin NICOLAE

Fazele de construcție și planimetria cetății antice de la Hârșova sunt total necunoscute. În lipsa unei cercetări arheologice, multă vreme, zidurile aflate pe suprafața rezervată au fost atribuite, în mod eronat, epocii antice. Prin urmare, în literatura de specialitate s-a utilizat un plan care nu corespunde realității. Cercetările din ultimul deceniu sunt în măsură să pună în discuție, cu titlul preliminar, date noi cu privire la planimetria și fazele de construcție ale fortificației antice, după cum urmează:

-fortificația din secolele II-III – se cunoaște, din săpături mai vechi, un turn de pe incinta de vest, aflat la cca 300 m de malul Dunării, spre interiorul orașului, descoperit de Gh. Cantacuzino în anii 1988-1989;

-fortificația din secolele IV-V - se cunoaște poarta de pe incinta de nord, pe strada Unirii. A fost descoperită în anul 2009. Se află la cca. 300 m de Dunăre;

-fortificația de secol VI se restrânge spre Dunăre și se identifică cu prima fază a incintei mari.

Reconstrucția cetății în secolul X, apoi în secolul al XIII-lea, intervențiile din secolul al XIV-lea, reconstrucțiile și refacerile din secolele XV-XIX, toate pe același amplasament într-o oarecare măsură, la care se adaugă suprapunerea așezării moderne, ridică o serie de probleme în stabilirea cu exactitate a planimetriei cetății *Carsium* în stadiul actual al cercetării.

Noi considerații asupra Edificiului cu mozaic din Tomis

Irina NASTASI

Edificiul cu mozaic a fost descoperit într-o perioadă în care avântul urbanistic al Constanței a scos la lumină multe alte frânturi din existența materială a anticului Tomis. Abundența descoperirilor din numeroase puncte cercetate în peninsulă și timpul îndelungat în care s-a produs cercetarea în unele dintre ele (Parcul catedralei, Faleza de vest – edificiul cu mozaic, sectorul antrepozite, *Lentriarion*) au făcut ca multe dintre aspectele privitoare la aceste obiective să rămână inedite. Cu toate acestea, în timpul campaniilor arheologice rezultatele au fost riguros înregistrate. Clișeele din arhiva fotografică a Muzeului de Istorie Națională și Arheologie din

Constanța (MINAC), precum și planuri sau succinte notații din carnetele de șantier (anii 1959-1963), păstrate în arhiva documentară a aceleiași instituții, oferă informații cuprinzătoare pentru lămurirea unor aspecte esențiale privitoare la Edificiul cu mozaic: stabilirea unor faze de funcționare, prin raportarea nu numai la situația arheologică înregistrată în momentul cercetării, ci și la stratigrafia generală a Tomisului; locul și rolul edificiului în peisajul urban tomitan și raportul pe care îl stabilește între orașul propriu-zis și spațiul portuar. Din aceste considerente, am ales câteva situații arheologice, înregistrate în documentele fotografice din arhiva MINAC, care aduc noutăți cu privire la edificiul cu mozaic și la faleza de vest a orașului: reparațiile efectuate la nivelul structurii nivelului superior, reparațiile înregistrate la nivelul pavimentului cu mozaic, modificările petrecute asupra încăperilor de pe terasa mediană (cea mai sugestivă este B5), situația din B14 (așa-numita „cameră cu amfore” de pe terasa inferioară).

**Instituția proxeniei în spațiul pontic.
Câteva observații finale pe marginea unui proiect de cercetare**

Victor COJOCARU

La finalul unui proiect de cercetare intitulat „Instituția proxeniei în spațiul pontic”, autorul propune – în limitele permise unei comunicări – câteva observații legate de următoarele aspecte: 1) Decretele de proxenie ca sursă documentară în arealul supus cercetării; 2) Probleme metodologice; 3) Istoricul cercetării; 4) Repertoriul și date statistice; 5) Structura textelor și evoluția formularului; 6) Emitenți și beneficiari ai decretelor de proxenie; 7) Obligații, împuterniciri, privilegii acordate.

**Câteva observații privind administrarea podului de la Drobeta
într-o inscripție de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa (CIL III,90*)**

Doinea BENEĂ

Inscripția, considerată falsă și pierdută astăzi (CIL,III, 90*), cuprinde cariera unui cavaler cu numele de M. Papirius....., care a deținut trei funcții militare de: *praefectus in cohors I Pannoniorum in Dacia*, *praefectus ripae Tibissi-Danuvii*, *curator pontis Augusti in Moesia*, credem că ar trebui privită ca un document autentic din Dacia, chiar dacă apar anumite erori în textul inscripției, precum lipsa cognomenului personajului și poate chiar forma aparte a carierei sale cu cele două funcții extraordinare.

Dacă consideram monumentul autentic, atunci sunt câteva lucruri extrem de importante pentru istoria romană a sectorului Porților de Fier și anume: cucerirea inițială romană a Daciei de către Traian a inclus întregul teritoriu al Banatului până la Tisa.

Momentele de dificultate militară pe Tibiscus (Tisa) au fost, probabil, cele din anii 117-118, când triburile de sarmați iazigi și daci liberi au putut coborî cu corăbiile, amenințând frontierele provinciei Dacia. Oricum, traficul fluvial pe Dunăre avea un caracter internațional și de el beneficiau atât romanii, cât și corăbiile barbare. În acest context, comanda militară asupra administrației romane devenea firească, pentru că se baza pe cele două fortificații: *Pontes* și *Drobeta*, menite a asigura securitatea trecerilor peste fluviu. Chiar dacă, așa cum menționează inscripția, M. Papirius [...] își îndeplinea atribuțiile în cadrul provinciei sud-dunărene, el trebuia să aibă în vedere cele două maluri ale fluviului. Tot surprinzător este faptul ca monumentul îi este ridicat de *populus plebsque* din Ulpia Traiana, lucru cu totul inedit în epigrafia Daciei romane

Spre începuturile creștinismului dobrogean: gema creștină de la Tomis

Acad. Emilian POPESCU

Descoperită în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, gema creștină a ajuns, curând, în tezaurul Muzeului Britanic (British Museum), unde se află și astăzi. Ea a fost publicată, prima oară, de către Cecil Smith în *Anuarul Școlii Britanice din Athena* (III, 1896-1897, pp. 201-206) și, după aceea, reluată de numeroși cercetători. În toate publicațiile de până acum nu s-a pus la dispoziția cititorului decât un desen, de fapt, copia unui mulaj în ipsos. Datarea gemei de către C. Smith în secolele II-III și considerată că „oferă cea mai veche reprezentare a Răstignirii Mântuitorului Iisus Hristos”, a fost adoptată de unii cercetători, dar refuzată de alții. O altă datare mai târzie, în secolul al V-lea, a aparținut lui Franz Joseph Dölger, cunoscut specialist al Antichității romane târzii și a

creștinismului timpuriu. Această datare a lui Dölger a adoptat-o și autorul prezentei comunicări în volumul *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIV descoperite în România*, București, 1976, nr. 53, precum și alți cercetători români și străini.

Literatura științifică bogată provocată de această gemă până în zilele noastre, precum și prilejul avut, în anul 2006, de autorul comunicării de a studia personal gema la British Museum și a obține după ea imagini fotografice, relevante de noi realități istorice, neștiute până acum, a stat la originea acestei comunicări, care propune o datare și noi interpretări, în consonanță cu descoperirile arheologice, mai vechi sau mai noi, din zona dobrogeană și din alte părți.

**About the dating and history of the urn-sarcophagus with the relics of
St. Dassius from Dorostol + 20 November 303 AD**

Georgi ATANASOV, Zdravko DIMITROV

The martyrdom's history of St. Dassius from Dorostol, respectively, of his relics are to the attention of leading European scientists more than a century. To this must be added the many dozens of articles in encyclopedic dictionaries of Christian history and archeology. Twenty-five years ago was printed monograph of prof. R. Pillinger, summarizing the achievements of several generations of historians, theologians and archaeologists and put a new beginning.

In several articles and monographs in recent years prof. G. Atanasov tried to update the theme for the life of St. Dassius to which there is something to add, and this article is just another attempt in this direction.

Indeed there are many written sources for the legendary life-story and martyrdom of St. Dassius. But in this report authors have opportunity to continue the studies with the newest interpretation of the historical sources, combined with architectural analysis of one very important monument - marble urn-sarcophagus, originating from Durostorum-Dorostol.

This remarkable stone monument, stored today in the Italian city of Ancona, undoubtedly is with the inscription of St. Dassius from 6th century AD. Naturally most attention and most studies have been devoted to the legendary life-story of the saint, entitled "*The Acts of St. Dassius*". Therefore, this study is a new look at problems due to their consideration by previously unused methods - historical interpretation, combined with the analysis of the decoration over the urn-sarcophagus.

**Urmările hotărârilor Sinodului al III-lea ecumenic (Efes, 431)
asupra vieții bisericești din Scythia Minor**

Ionuț HOLUBEANU

În secolul al V-lea d.Hr., învățătura teologică a Bisericii din Scythia Minor a suferit o importanță prefacere: învățătura soteriologică locală, întemeiată pe spiritualitatea filocalică răsăriteană, a fost înlocuită cu *predestinația* de tip augustinian.

Scopul prezentei comunicări îl constituie identificarea contextului în care a fost posibilă această schimbare.

Cel mai important eveniment bisericesc din secolul al V-lea, care ar fi putut stârni interesul teologilor răsăriteni față de învățătura soteriologică a Fer. Augustin (+430), a fost Sinodul al III-lea ecumenic (Efes, 431). Participanții la Sinod au condamnat atât nestorianismul, cât și pelagianismul.

Biserica Scythiei Minor a fost reprezentată la Efes de Timotei al Tomisului (-431-). Alături de majoritatea ierarhilor participanți, el a semnat sentința de condamnare a lui Nestorie, patriarhul eretic al Constantinopolului. Prin această semnătură, Timotei a acceptat, implicit, toate hotărârile dogmatice ale Sinodului.

Este de presupus că, la întoarcerea în Scythia Minor, Timotei s-a străduit să promoveze, în rândul clerului și al credincioșilor săi, credința stabilită la Efes. Dar, având în vedere că sinodali de la Efes nu au expus în hotărârile lor dogmatice învățătura Bisericii opusă ereziei pelagiene, ci s-au limitat doar la a condamna nominal pelagianismul, se pare că Timotei, în efortul său de eradicare a oricărui focar pelagian din Scythia Minor, a recurs la scrierile Fer. Augustin. În felul acesta, vechea învățatură soteriologică locală, suspectată, în mod greșit, de pelagianism, a fost înlocuită cu predestinațianismul de tip augustinian.

***Miracula Sancti Demetrii* II 5. Cine sunt sermesienii?**

Mihai Ovidiu CĂȚOI

În comunicare, autorul analizează informația oferită de un izvor foarte puțin folosit în istoriografia română. Este vorba despre cronică hagiografică cunoscută sub numele de *Miracula Sancti Demetrii*. Lucrarea, alcătuită de un autor anonim, în Tesalonic, la sfârșitul secolului al VII-lea, relatează diferite episoade în care, prin intervenția salutară a Sfântului protector, urbea și locuitorii ei au fost salvați de diferitele încercări de cucerire a orașului de către populațiile barbare slavo-bulgaro-avare. La una dintre aceste tentative a participat și un grup etnic special, denumit *sermesieni*, ale cărui caracteristici generale erau: pregnantă amintire romană, creștinismul și folosirea limbii latine în comunicare.

The Late Antique Fortress at Cape Sveti Atanas. Archaeological results

Valeri YOTOV, Alexander MINCHEV,
Yoto VALERIEV (Bulgaria)

Even if some scholarly publications proposed different hypothesis regarding its name, the common name of the Cape and of the area around is Sveti Atanas (St Athanasius). It is possible that the name dates back to the Late Antiquity, referring to St. Athanasius the Great, also known as Athanasius I the Great, archbishop of Alexandria, one of the most prominent theologians and apologists of purity of Early Christian religion and fate.

In this report we will present the results of our research conducted in the last five years. We will divide them in the following chapters: 1. Archaeological results; 2. Early Christian Compound (that include: a basilica, the residence of the main priest, two baptisteries, a depository for gifts to the Church and a holy spring); 3. Coins circulation; 4. The Late Antique Fortress and Small Port Town.

Built about the end of 4th century AD, the fortress gradually turned into a little port town with growing industrial importance. At first it was a religious centre for conversion of the locals to Christianity, and later – a centre of the local bishopric.

The inner town, protected by a fortified stone wall and a ditch in front of it, had an area of slightly over 35 decares (8.65 acres), and more than half of it was thickly built. The population in the inner town and the vicinity has been estimated to about 1000 residents. Of course, in the months of active sailing this number grew with the number of coming sailors, traders and other visitors.

The town had undergone many natural cataclysms and Barbarian invasions but always had been rebuilt afterwards. It was finally burnt to ashes and abandoned at the time of the Avar- and Slavic invasions in 614 AD.

Bolile arheologiei - Bilanț la un sfert de veac

Ioana BOGDAN-CĂTĂNICIU

Condiții obiective: cadrul organizatoric și legislativ cu modificările, puțin benefice, suferite, năravuri moștenite și dobândite în condițiile capitalismului sălbatic. Soarta patrimoniului arheologic în condițiile oferite de noua perioadă istorică. Soluția este să devenim o adevărată asociație profesionistă, care să își spună cu fermitate punctul de vedere, bine argumentat, ca să impunem eliminarea cauzelor ce stau la baza lipsei de performanță reală.

SECȚIA GRECO - ROMANĂ

MASĂ ROTUNDĂ *HISTRIA - 100 DE ANI DE CERCETĂRI ARHEOLOGICE*

Histria 100 - Vasile Pârvan și descoperirea istoriei Dobrogei

Sergiu IOSIPESCU

La 13 mai 1914, Vasile Pârvan solicita Academiei Române fondurile necesare pentru începerea șantierului arheologic de la Histria. Grație susținerii unora dintre academicieni și, în primul rând, a lui Grigore Antipa, la 16 mai, fondurile erau aprobate. Semnificativ, în proxima ședință, la 19 mai 1914, savantul prezenta ilustrului forum un *Memoriu asupra săpăturilor arheologice în România*, care integra investigația subterană a pământului românesc dintre Dunăre și Mare ansamblului cercetării antichităților din țara noastră. Dar șantierul arheologic deschis în iulie 1914 la Histria - sub orizonturile întunecate ale izbucnirii Primului Război Mondial - nu era cea dintâi zăbavă a lui Vasile Pârvan asupra Dobrogei. Încă din 1906, publicase un studiu despre Salsovia, iar, în anii 1911 și 1912, împreună cu o primă echipă a discipolilor săi, săpase castrul roman de la Ulmetum. Devenit, în 1909, după decesul subit al lui Grigore Tocilescu, directorul Muzeului de Antichități, Pârvan renunțase să se imobilizeze în săpăturile de la Adamclisi spre a explora întreaga Dobroge.

Săpăturile arheologice inițiate de Vasile Pârvan la Histria, continuate de el în anii 1915-1916, 1921-1922, constituie nu numai o școală pentru arheologia românească, ci, deopotrivă, o contribuție de prim ordin la descoperirea istoriei Dobrogei. Din nou semnificativ, odată cu reluarea campaniilor de la Histria, el publica, în revista „Transilvania”, *Probleme de arheologie în România*, un larg program de cercetare arheologică în țara reîntregită.

Sculpturi neterminate de la Histria. Producții locale sau importuri nefinisate?

Florina Panait BÎRZESCU

Este cunoscut faptul că Histria nu a dezvoltat un stil propriu în sculptură, ci s-a aflat sub influența centrelor artistice egeene, de unde a importat piese finite, materii prime (în primul rând marmură) și modelele iconografice, după care lucrau meșterii itineranți sau locali. Producția sculpturală de la Histria este atestată deja din epocă elenistică prin folosirea calcarului local (ex. reliefuri cu bucranii), de „barbarizarea” unor modele iconografice grecești în mediul rural (e.g. relief cu reprezentarea lui Dionysos într-un context elenistic de la Tariverde), apoi, într-o epocă ulterioară, de existența anumitor modele iconografice particulare regiunii (e.g. cavalerul trac) și, nu în ultimul rând, de piese neterminate descoperite la Histria. Comunicarea de față prezintă o serie de astfel de sculpturi neterminate, în încercarea de a urmări începuturile producției locale, iar, pe de altă parte, de a defini categoriile de sculpturi realizate de atelierele locale.

Un perirrhanterion din templul M din Zona sacră de la Histria

Iulian BÎRZESCU

În campaniile 2007-2009, a fost descoperit și cercetat un mic templu (M), aflat în colțul de sud-est al Zonei sacre de la Histria. Construit la sfârșitul epocii arhaice, templul a fost incendiat în prima jumătate a secolului al V-lea a.Chr. Din stratul de distrugere au putut fi recuperate mai multe piese, care cel mai probabil au aparținut inventarului acestui templu. Printre aceste descoperiri se află și un perirrhanterion din ceramică, vas de cult folosit pentru lustrații. Pe lângă problematica tipologiei și cronologiei, este luată în discuția de față și originea vaselor de cult din sanctuarele pontice în epocile arhaică și clasică.

Cercetări recente ale Basilicii *extra muros* de la Histria. Bilanț și perspective

Viorica RUSU-BOLINDEȚ, Alexandru BĂDESCU,
Vlad-Andrei LĂZĂRESCU, Mihai DIMA, Claudia RADU,
Norbert SZEREDAI, Beatrice KELEMEN

Basilica extra muros este unul dintre primele monumente de la Histria, a cărui cercetare a început odată cu descoperirea sitului de către Vasile Pârvan, în anul 1914. Dezvelirea singurei basilici creștine timpurii din zona extramurană a Histriei a continuat de-a lungul timpului în câteva campanii (1917 – arhitectul german J. Jacobs; 1955-1956 – Em. Popescu; 1961-1964 – N. Hamparțumian), ducând la descoperirea aproape exhaustivă a monumentului, precum și la atestarea a două necropole în zonă – una anterioară basilicii (secolele IV-V p.Chr.) și alta contemporană cu aceasta (sfârșitul secolului al V-lea – prima jumătate a secolului al VII-lea p.Chr.).

Din inițiativa Profesorului Alexandru Suceveanu, cercetarea Basilicii *extra muros* a fost reluată în anul 2001 de către un colectiv constituit inițial din Viorica Rusu-Bolindeț (MNIT), Karl von de Lohe (Universitatea „Ludwig Maximilian” din München – campania 2001) și Alexandru Bădescu (MNIR), căruia i s-a adăugat din anul 2008, Vlad-Andrei Lăzărescu (IAIAC). În cele cinci campanii derulate până în prezent (2001, 2006, 2008-2010, 2013) s-au realizat: un relevu actualizat al basilicii (2001), respectiv cercetări arheologice la anexa de pe latura de nord-est (2006) și în zona aflată la sud de cele trei construcții anexă ale monumentului creștin (2008-2010, 2013).

Comunicarea noastră va încerca să ofere o sinteză a rezultatelor cercetărilor arheologice din campaniile menționate. Pe baza stratigrafiei și a materialelor arheologice, vor fi prezentate atât noile informații obținute, menite să contribuie la rafinarea cronologiei, a etapelor de construcție și de funcționare ale Basilicii *extra muros*, cât și datele noi privind evoluția zonei extramurane a Histriei. Astfel, s-a constatat că locuirea romană târzie (sfârșitul secolului al V-lea – prima jumătate a secolului al VII-lea p.Chr.) este prezentă, atât la nord, cât și la sud de *Basilica extra muros*, elementele constructive descoperite în zona aflată la sud de cele trei clădiri anexă ale monumentului creștin, spre sud, confirmând cele constatate în cercetările făcute până acum de noi la nord de basilică (2001-2012). Totodată, s-au obținut noi date referitoare la necropolele existente în zonă – au fost descoperite alte 23 de morminte de înhumare pe latura sudică a basilicii (din care au fost cercetate deocamdată 10), aparținând, în principal, unei necropole anterioare basilicii (secolele IV-V p.Chr.), dar și celei contemporane cu aceasta (sfârșitul secolului al V-lea – prima jumătate a secolului al VII-lea). Prezentarea acestor morminte, împreună cu inventarul aferent, tipologia și încadrarea lor cronologică, precum și analiza antropologică făcută scheletelor, reprezintă o parte însemnată a rezultatelor obținute în cercetările arheologice întreprinse de echipa sectorului *Basilica extra muros* în ultimii ani. Continuarea săpăturilor arheologice în această zonă, combinate cu cele efectuate în sectorul Histria Sud de către colegul Mircea Dabîca (IAB), sperăm să aducă un plus de informație legată de posibilele limite dintre aria de locuire și necropolele din zonă și amplasamentul portului orașului greco-roman Histria.

SECȚIA GRECO - ROMANĂ

MASĂ ROTUNDĂ AUGUSTUS - 2000 DE ANI

Augustus și organizarea militară a Moesiei

Doina BENEĂ

Lucrarea își propune analiza, pe baza izvoarelor literare, a trei campanii militare romane, desfășurate în nordul Peninsulei Balcanice, de cucerire a acestui teritoriu. Ele au fost conduse pe rând de **M. Licinius Crassus**, între anii 29-27 a.Chr. (cf. Dio Cassius, LI, 3-26), apoi, în anul 12, de generalul **M. Vinicius** și, acelea din timpul răscoalei dalmato-pannonice (anii 6-9 p. Chr.), în care a fost implicat generalul A. Caecina Severus. Evenimentele relatate de către Dio Cassius în principal constituie un indiciu important în reconstituirea faptelor istrate. În privința campaniilor lui M. Licinius Crassus, propunem o cu totul altă cronologie a evenimentelor și anume prima direcție a armatei romane a fost spre nord, la Segetica, împotriva dacilor nord-dunăreni și abia apoi spre estul Balcanilor, înspre Dobrogea. Credem necesar a aminti faptul că apare mult mai probabilă identificarea **Segetica=Segestica** fortificație locală panonică din apropierea viitoarei așezări de la Siscia (Sisak-Croația de azi).

Cea de a doua campanie a lui M. Vinicius (anul 12 a.Chr) îndreptată împotriva dacilor nord-dunăreni venea din vestul Balcanilor, din Illyricum și a pornit din dreptul Sisciei direct înspre spațiul dintre Tisa și Dunăre.

În timpul răscoalei dalmato-pannonice (anii 6-9 p.Chr.), se constată că în Moesia se afla un comandant militar, în persoana lui A. Caecina Severus, care s-a deplasat în nordul Dunării, având mai multe conflicte militare directe. La acea dată, **vestul Moesiei se afla deja sub ocupație romană.**

Casa lui Augustus de pe Palatin – plan, ipoteze de reconstituire, decor

Radu CIOBANU

De colina Palatinului de la Roma s-au legat destinele mai multor împărați, Augustus fiind poate primul care a văzut lumina zilei chiar acolo, într-o casă modestă situată către Colosum, într-un loc cunoscut sub numele de „*at Capita bubula*”. Mult mai târziu, când avea să dobândească gloria imperiului, Augustus avea să cumpere, tot pe colina Palatinului, o reședință celebră în epocă, aparținând lui Hortensius, și pe care autorii clasici o descriu în detaliu. În pofida textelor scrise cunoscute deja, Casa lui Augustus, înglobând alături și templul lui Apollo, ridică totuși numeroase semne de întrebare legate de planimetria sa exactă și de imaginea de ansamblu a monumentului în sine, ale cărui semnificații simbolice sunt încă extrem de interesante. În cele ce urmează, vor fi trecute în revistă toate aceste aspecte, împreună cu ipotezele de reconstituire ale acestui important monument, așa cum reies ele din analiza decorurilor murale aduse la lumină în urma cercetărilor recente.

Eneas - de la eroul „de cărămidă” la eroul „de marmură”

Florica BECHET

Ne este cunoscută tuturor marea mândrie a lui Augustus și anume faptul de „a fi găsit o Romă de cărămidă și de a fi lăsat o Romă de marmură”. *Mutatis mutandis* este ceea ce ilustrul Principe va fi realizat în toate domeniile în care s-a implicat și de a căror reformă radicală și benefică s-a ocupat cu asiduitate. Este, de asemenea, cunoscut faptul că perioada în care Augustus s-a aflat la cârma Romei a intrat în istorie, mai ales când este vorba de creațiile literare, cu numele „secolul lui Augustus” sau *aurea latinitas*. Într-adevăr, în această perioadă sunt concentrate cele mai multe nume mari de scriitori latini, chiar cele mai mari și mai reprezentative pentru genurile literare abordate de aceștia, precum Vergiliu, Horațiu, Ovidiu, Propertiu, Tibul sau Titus Livius, înregimentați în cohorta culturală a inegalabilului Meacenas. Fiecare dintre ei, prin opera creată, s-a străduit să slujească, în felul său, marea lucrare augustană, să pună, în edificiul cultural roman dorit de Augustus, un bloc de marmură în locul unei cărămizi.

De departe cea mai cunoscută operă ce ilustrează această perioadă, cu toate tendințele ei, este epopeea

vergiliană *Eneida*. Nu vom înșira elementele prin care această operă exemplară răspunde comandamentelor politicii augustane. Intenția noastră este de a ne opri asupra personajului principal, definit prin două fragmente, pe care le socotim de cea mai mare importanță pentru evoluția eroului. Sau, mai degrabă, pentru modul în care Eneas devine, dintr-un troian destul de puțin conturat și căruia tradiția nu-i atribuia fapte de vitejie pe măsura unui Hector (os regesc, desigur, din familia lui Priam, dar nu neapărat unul din stâlpii de rezistență ai Troiei), sau erou adevărat, capabil să reinvie, pe țărături latine, distrusa Troie. Primul fragment pe care îl vom analiza este descrierea celebrei furtuni dezlănțuite de Eol, la porunca Iunonei (I, 81-101), în care îl găsim pe Eneas în genunchi, plîngîndu-și soarta, următorul fiind sfârșitul epopeii, unde Eneas se înalță, ca un adevărat Erou, după ce va fi parcurs un drum lung și, cu fiecare încercare, va fi achiziționat încă una dintre virtuțile fundamentale ale Eroului, virtuți pe care le lasă moștenire fiului său. Contribuția noastră se va axa pe mijloacele literare folosite de Vergiliu pentru a realiza acest lucru. Vom analiza amănunțit structura pasajelor, de la lexic, sintagme și locul cuvintelor în vers și în frază, până la sunetele dominante. Altfel spus, vom încerca să arătăm cum se construiește un erou din vorbe, nu „goale, ce din coadă au să sune”, ci pline de miez, din consoane și vocale.

Augustus în scrierile antice târzii (cu privire specială asupra breviariilor istoriografice)

Nelu ZUGRAVU

Deși personalitatea lui Augustus și principatul său au atras atenția relativ constantă a autorilor antici și postantici, informațiile despre *princeps*, în sursele târzii, nu sunt foarte bogate. Comunicarea prezintă câteva dintre ideile de care este legat numele acestuia în scrierile din secolele IV-VI, accentul căzând pe informațiile din *Liber de Caesaribus* al lui Aurelius Victor (cca 358-360/1), *Breviarium ab Vrbe condita* al lui Eutropius (369), *Breviarium rerum gestarum populi Romani* al lui Festus (369-370), *Liber de viris illustribus Urbis Romae* redactat de un anonim în ultimul sfert al secolului al IV-lea și *Epitome de Caesaribus* compusă de un alt anonim în primii ani ai secolului al V-lea. Este vorba despre: 1) trecerea de la *libertas* la *principatus*: Augustus – *oppressor libertatis* (*Epit. Caes.*, I, 29); 2) vârstele istoriei romane și ciclurile monarhiei imperiale: sub Augustus, *Romana res floruit* (*Eutr.*, VII, 9) și *mos Romae incessit uni prorsus parendi* (*Aur. Vict., Caes.*, I, 1); 3) ideologia imperialistă: Augustus – de la *exemplum* de promotor al expansionismului roman la model de comportament defensiv; 4) suveranul ideal: Augustus – *princeps bonus*, dar inferior lui Traianus.

Era lui Augustus în Orient

Adrian George DUMITRU

Prezenta comunicare își propune să analizeze modul în care cetățile din Orient (atât cele grecești cât și cele cu populație „indigenă”, mai mult sau mai puțin elenizate - e.g. Byblos sau Tyr) au ales (- sau au fost obligate?) să îl onoreze pe Augustus, instaurând o eră nouă de numerotare a anilor, numită azi, în mod convențional, „era actiacă”, întrucât punctul ei de pornire este anul 31 î.Hr, anul victoriei de la Actium. Principalele probleme care rezultă ca urmare a acestui fenomen sunt:

1. adesea, unele orașe (e.g. - Antiochia pe Orontes) au abandonat folosirea erei actiace odată cu urcarea pe tron a lui Tiberius - ori, în acest caz nu mai putem vorbi de o numerotare a anilor conform unei ere, ci de obișnuita notare a anilor în conformitate cu anii de domnie a suveranului.

2. unele comunități (e.g. - Tyr) au folosit în paralel atât „era actiacă” cât și era „locală” a cetății - și atunci suntem îndrituiți să ne întrebăm care a fost semnificația folosirii „erei actiace” în viața cotidiană

3. în ce măsură (și în care cazuri) putem vorbi de o impunere a folosirii „erei actiace” de către autoritatea centrală/provincială romană și în ce măsură a fost ea lăsată la libera alegere a autorităților locale ?

Augustus and Ovid - Pillars of the Romanian civilization, in the vision of Dimitrie Cantemir

Florentina NICOLAE

Dimitrie Cantemir was the most emblematic figure of Romanian culture in Moldavia in what is called in Romanian history: the pre-modern era (C18). His preoccupations covered different fields of science, such as

history, philosophy, music and literature. He excelled in all of them, but gained international fame for his historic works, focused mainly on the Ottoman and Romanian areas (i.e. Moldavian and Wallachian). His works were written in Latin, Turkish, Russian and Romanian, some of them being translated during his lifetime, or soon after, into Greek, Arabic, French, English. He wrote in Latin and Romanian because his target audience was both the Westerners and the locals. Cantemir considered that Roman history was the most important source providing information about the Dacians, before the Roman conquest. Therefore, the period of Augustus and, then, of Trajan were seminal for the historical references to the local Dacians. Cantemir also took into account the information provided by Ovid in his poetry of exile, even though – as it will be underlined in this presentation – the Romanian scholar did not access Ovid’s works directly, but through intermediary sources. The paper will also discuss the references to Augustus and his time in *Descriptio Moldaviae*, *Historia Moldo-Vlachica* (written in Latin) as well as in the Romanian translation of *Historia Moldo-Vlachica* (*Chronicle of the durability of Romans-Moldavians-Wallachians/ Hronicul vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor*).

SECȚIA NUMISMATICĂ

Tipuri de aliaje folosite la semnele monetare găsite în Dobrogea - considerații geologice și metalurgice -

Bogdan CONSTANTINESCU,
Daniela STAN, Gabriel TALMAȚCHI

Au fost analizate compozițional o sută de semne monetare de tip vârfuri de săgeți (termen generic) din descoperirile de depozite de la Tariverde (jud. Constanța), Floriile (punct Adâncata, jud. Constanța), Sinoie (jud. Constanța), Cogealac (jud. Constanța), Golovița (punct aflat pe malul lacului Golovița, jud. Tulcea) și izolate din cetatea Histria. S-a folosit metoda fluorescenței de raze X (XRF). Compoziția aliajelor fiind foarte diferită - de la cupru și bronz „obișnuit” (cupru-staniu) până la aliaje rare precum cupru-mangan sau cupru-stibiu -, ne-a permis să formulăm ipoteza provenienței acestor semne de la centre de producție diferite, poziționate geografic în bazinul Mării Negre, astfel:

1. - **Histria** pentru semnele de bronz simplu (cupru-staniu, deoarece Histria nu avea în jur zăcăminte metalice); probabil foloseau bronzul importat din zona Mării Egee pe mare, din care făceau și alte obiecte (de exemplu săgeți) - este cazul mării majorității a semnelor găsite la Tariverde;
2. - **Olbia** pentru piesele cu zinc și mangan (manganul era luat de la sciții din zona Niprului; manganul de acolo a fost cunoscut încă de la Cucuteni ca pigment negru) - este cazul semnelor găsite la Floriile, Cogealac și Golovița;
3. - **probabil un centru din jurul Trabzonului** actual (probabil tot o colonie milesiană), pentru piesele cu mangan, zinc, arsen, stibiu (din zăcăminte polimetalice existente în zonă), dacă facem abstracție de zona cunoscută cu descoperiri de acest tip delimitată costier nord-sud de coloniile Olbia (Berezan) și Apollonia Pontică;
4. - **probabil un centru din Anatolia de nord** (probabil o colonie milesiană), pentru piesele cu stibiu (există importante depozite de minerale de stibiu în zonă, încă din Epoca Bronzului, aici producându-se artefacte din aliaj Cu-Sn-Sb), dacă facem abstracție de zona cunoscută cu descoperiri de acest tip delimitată costier nord-sud de coloniile Olbia (Berezan) și Apollonia Pontică.

În viitor ne propunem să analizăm vârfuri de săgeți de luptă propriu-zise (produse ca atare) din aceeași perioadă cu semnele găsite în Dobrogea și să lărgim numărul de semne analizate, pentru a vedea dacă se poate obține o grupare cât mai coerentă a lor după compoziția aliajului. Avem în vedere să studiem și eventuale asemănări dintre semnele cu același aliaj - formă, greutatea etc.

Recent Studies Concerning Celtic Coinage from Lower Danube În căutarea celților pierduți...

Virgil MIHĂILESCU-BÎRLIBA

New discoveries of Celtic or imitative coins have been rather scarce and distributed unevenly across the mentioned time period and area. Besides a number of coins from collections and of small discoveries of isolated coins, as well as two scant treasures, the hoard from Cârломănești (124 tetradrachmas of the Vârteju-București type) is noteworthy; the respective silver coins, analyzed from the technical and stylistic point of view, were divided into two groups: an early one, of a good fineness, composed of cast coins, and a later one, of a lower fineness, comprising struck coins.

Northern Bulgaria similarly witnessed several discoveries of imitative coins, some of which exceptional, such as the deposit of tetradrachmas of the Vârteju-București and Adâncata-Mănăstirea types from Sexaginta Prista. The mentioned monetary Vârteju-București type was also produced south of the Danube, as evidenced by the discovery of a mother-die for this type around Roussé.

Novel stylistic and chronological considerations were brought forward after the reinvestigation of the treasures from Huși and from Tabani, as well as of the treasure from Rasa.

The late Preda added a list of discoveries of Celtic and imitative coins from 14 Dacian settlements (dava) from the outside of the Carpathian range. Discoveries of Celtic and imitative coins seem to be quite numerous today also in Dobruja, in which, at the same time, attention is also turned towards the local issues of the Moskon

legend, followed by those of Măcin type; both types concentrate on the Lower Danube, and this points to a relationship with the Celtic placenames from this area mentioned in ancient sources.

It was analyzed the issues of the last Celtic king of Tylis, Cavaros (230–218), and from the distribution of bronze coins he inferred that the king's realm was centered at Arkunis/Arkovna and located in the north-eastern part of the Balkan Peninsula.

Finally, in 2013 it defended a ample PhD thesis, which recorded and discussed the entire Celtic and imitative coinage from the south of the Danube.

Aurul monetizat la Dunărea de Jos în secolul III a.Chr.

Aurel VÎLCU

Analiza efectuată asupra tezaurelor și a descoperirilor izolate dezvăluie noi aspecte ale pătrunderii aurului monetizat la Dunărea de Jos în secolul III a.Chr. Rezultatele obținute în urma cercetării structurii tezaurelor din punct de vedere al regiunilor de proveniență a materialului numismatic relevă etapele și contextul în care a avut loc procesul de difuziune al monedelor de aur. Aprovizionarea cu aur monetizat în zona Dunării de Jos se dovedește a fi strâns legată de evoluția centrelor de putere din lumea elenistică și a relațiilor cu orașele vest-pontice. Sunt discutate căile de pătrundere, legăturile politice dintre lumea elenistică și populațiile locale, dar și posibile surse de aprovizionare cu aur monetizat.

* Cercetare efectuată în cadrul proiectului *Habitat, mediu și resurse naturale în zona Dunării de Jos în pre- și protoistorie*.

Monedele de argint ale cetății Istros în epoca elenistică

Mihai DIMA

Autorul prezintă rezultatele unui studiu asupra monedelor istriene de argint emise începând din a doua jumătate a sec. al IV-lea a.Chr. În ceea ce privește monedele de tip clasic, este propusă o nouă clasificare, în opt subgrupe, a celor considerate a fi bătute după standardul eginetic (grupa a IV-a), piesele „barbarizate” fiind separate în emisiuni neregulate (contemporane celor din grupa a IV-a), emisiuni târzii și imitații propriu-zise. Sunt discutate, totodată, monedele autonome de tip Demetra, precum și emisiunile regale, atât de tip Alexandru cel Mare, cât și de tip seleucid.

Considerații asupra unor tetradrahme tip Alexandru cel Mare bătute la Odessos

Emanuel PETAC,

Aurel VÎLCU

Autorii examinează evoluțiile monetarilor ce semnează staterii de tip Lysimach, respectiv tetradrahmele de tip Alexandru, de pe monedele odessitane de la mijlocul secolului al III-lea a.Chr. Sunt evaluate situațiile specifice și alternanța prezenței pe aur, respectiv argint, a celor ce semnează cu numele KOI, KOIP, KAEAN, KA, aceștia fiind puși în relație cu evoluția siglelor de atelier prezente pe monede. Se constată astfel mobilitatea monetarilor, a căror prezență alternează pe monedele de aur, respectiv argint. Totodată, situația pare a sugera existența a doua serii de tetradrahme odessitane de tip Alexandru cel Mare, dintre care prima bătută în paralel cu emiterea staterilor de tip Alexandru, iar cea ulterioară în paralel cu staterii de tip Lysimach.

Monnaies découvertes à Cochirleni, commune de Rasova, dép. de Constanța

Steluța GRĂMĂȚICU

En 1965, on a présenté pour acquisition au Cabinet Numismatique du Musée de la Ville de Bucarest 16 monnaies antiques, qui avaient été découvertes dans la localité Cochirleni, commune de Rasova, dép. de Constanța. Parmi elles, il y a quatre pièces de argent gèto-daces qui proviennent d'un trésor découvert dans l'année 1940 sur la rive du Danube, dans un pot noir, à la profondeur de 6 m. Elles sont de type Inotești-Răcoasa, qui est daté à la fin du IIe siècle et au Ier siècle av. J.-C.

Toujours en 1940 furent trouvées deux pièces romaines impériales, deux sesterces de Tibère et Trajan, mais sans aucun rapport avec le dépôt de pièces géro-daces. Celles-ci sont suivies par un lot beaucoup plus compact de pièces de bronze du I^e siècle, à partir de deux monnaies de Licinius de type IOVI CONSERVATORI, continuant avec des émissions de Constance II, Valens et Flacilla et en terminant avec des bronzes d'Arcadius. Les deux dernières pièces sont de l'époque byzantine, un demi-follis de Justin I et un pentanummion de Justin II et Sofia. Ces pièces proviennent de découvertes isolées de cette localité, qui ont été faites jusqu'au moment de l'offre.

Sur le sesterce de Tiberius ont été appliquées trois contremarques. La première contremarque représente la tête d'un personnage féminin portant une couronne d'épis de blé, qui pourrait être identifié avec Déméter / Cérès, et est datée au temps de Claudius I. Le deuxième poinçon, avec NERCPP, date de la période de Nero et il a été plus rarement utilisé. Le plus récent porte le nom de l'empereur GALBA, qui a été appliqué sur l'avvers des sesterces de Tibère et surtout à l'époque de Claude et de Néron.

Noi descoperiri numismatice și de podoabe în zona Cicănești-Curtea de Argeș

Daniela STAN,
Bogdan CONSTANTINESCU, Gheorghe PĂUN

Cicănești este un sat menționat încă din secolul XV, situat la circa 15 km N-V de municipiul Curtea de Argeș, pe unde trecea, probabil, drumul spre Ardeal, prin Valea Oltului. În ultimii ani, atât prin preocupările acad. Gheorghe Păun, fiu al satului, cât și prin pătrunderea și în această zonă a „căutătorilor” de comori înarmați cu detectoare de metal, s-au făcut câteva descoperiri interesante. Astfel, s-a descoperit un cimitir lângă temeliiile unei biserici abandonate (probabil în secolele XVII-XVIII), într-unul din morminte găsiindu-se urmele unui veșmânt având bumbi de argint și un inel tot din argint. La analiza XRF, bumbii s-au dovedit a fi din argint de foarte bună calitate, cu urme de bismut, deci de origine balcanică, acoperiți cu un strat foarte subțire de aur, depus prin procedura amalgamării (aliaj aur-mercur). Argintul inelului (și el foarte bun) nu provenea din zona Balcanilor, ci probabil din Transilvania. Conform arheologului Ion Dumitrescu de la Muzeul din Pitești, cel care a condus șantierul, s-au mai găsit și fragmente de ceramică din secolele XIV-XV. La câteva sute de metri de aceste morminte, „căutătorii” au găsit două monede interesante: una de aur de tip Ioan al III-lea Ducas Vatatzes (împărat bizantin de la Niceea) și una de argint a lui Ivan Alexander (țar al Bulgariei). Vom prezenta rezultatele analizelor XRF și le vom compara cu alte monede similare.

Recent, tot în zonă, s-au descoperit doi denari romani republicani: unul al lui P. Crepusius, bătut la Roma, în anul 82 a.Chr. și altul T. Didius, bătut tot la Roma, în anii 113-112 a.Chr. Vom prezenta analizele lor și comparații cu monede similare.

Toate aceste descoperiri atestă o permanență bimilenară pe aceste meleaguri, legată de drumul comercial Muntenia-Transilvania prin Valea Oltului, Cicănești fiind probabil unul din punctele de control ale acestei căi de comunicație, înainte de urcarea pe culmea Salatrucului.

Tezaurul monetar roman republican și imperial descoperit la Casicea (jud. Constanța)

Gabriel TALMAȚCHI, Gabriel CUSTUREA

În cursul primăverii anului 2014, a fost descoperit în localitatea Casicea (com. Amzacea, jud. Constanța) un tezaur monetar compus din denari romani republicani și imperiali. Descoperirea sa este întâmplătoare (la aproximativ 100 m distanță nord de cimitirul din marginea localității) și a fost prilejuită de mutarea unui gard de proprietate. Tezaurul era păstrat într-un vas (cană) datând din epoca romană timpurie, fiind reperat în apropierea unor pietre de dimensiuni medii, care înconjurau și protejau descoperirea. În total, au fost recuperați 149 de denari, din care 135 republicani și 14 imperiali. Din cei republicani, 24 sunt bătuți în monetării aflate în mișcare pentru Marcus Antonius. Este cel de al doilea tezaur de denari romani republicani și imperiali descoperit în localitate, după cel apărut în anul 1953 și recuperat fragmentar (care pare să fi avut o structură asemănătoare).

Prezența denarilor romani republicani într-o acumulare alături de exemplare imperiale în secolul I p.Chr. este o situație normală, fapt atestat și pentru numeroase alte astfel de descoperiri din Dobrogea. De asemenea, existența în cadrul tezaurului care sunt îngropate după perioada domniei împăratului Claudius a denarilor legionari emiși pentru Marcus Antonius a fost considerată ca o primă etapă de tezaurizare a acestora.

Îngroparea acestui tezaur, ca și a altor descoperiri similare din Dobrogea, probabil ar putea fi pusă pe seama raidurilor populațiilor nord-dunărene (ulterioare expediției lui Tiberius M. F. Plautius Silvanus Aelianus), evenimente petrecute în a doua jumătate a secolului I p.Chr., cu precădere în anii dinastiei Flaviilor.

Considerații preliminare pe marginea lotului de monede de la Puiești

Lucian MUNTEANU, Eugenia POPUȘOI

Lotul de monede de la Puiești (jud. Vaslui), păstrat în colecțiile Muzeului de Istorie „Vasile Pârvan” din Bârlad, este unul de dimensiuni medii, conținând 140 de piese. Structura cronologică și compoziția lui, pe nominaluri și emitenți, este una ieșită din comun. Astfel, din punct de vedere cronologic, monedele se eșalonează pe parcursul a aproape opt secole (din secolul IV a.Chr. până în veacul al IV-lea p.Chr.). În compunerea lui intră o varietate neobișnuită de nominaluri, din argint și din bronz, bătute de către diverși suverani, în numeroase ateliere. În afara pieselor din muzeu, mai avem cunoștință de încă două loturi de monede, aflate în colecții particulare din Bârlad (cea a lui Constantin Giurcanu) și din București (a lui Mihai Raportaru), care au fost aflate tot în comuna Puiești, mai precis în satul Iezer. Lucrarea noastră încearcă să identifice originea probabilă a acestor monede aflate în Muzeul din Bârlad.

Utilizarea descoperirilor monetare în determinarea sfârșitului locuirii romane de la Stolniceni, jud. Vâlcea

Silviu I. PURECE

Cele cinci niveluri arheologice identificate în băile romane de la Stolniceni au fost încadrate cronologic după cum urmează: nivelul 1. Traian- prima parte a domniei lui Antoninus Pius; nivelul 2. ultima parte a domniei lui Antoninus Pius - Commodus; nivelul 3. Commodus - Caracalla; nivelul 4. Caracalla - Philippus Arab și nivelul 5. perioada Philippus Arabs - Aurelianus. Sfârșitul acestor cinci etape menționate mai sus a fost determinat de evenimente violente, cele mai puternice distrugerii au fost caracteristice nivelurilor 3 și 4. Diferența dintre distrugerii accidentale și distrugerii intenționate poate fi stabilită apelând la o gamă mai largă de informații obținute nu doar din site-ul în cauză, ci și dintr-un areal mai mare. Pentru clarificarea acestor aspecte trebuie utilizate date variate provenite din surse literare, arheologice și numismatice. Un rol aparte în înțelegerea realităților istorice regionale îl au orizonturile de tezaure. În cazul așezării de la Stolniceni am observat că distrugerile constatate sunt asociate cu orizonturile de tezaure formate în regiune, cu excepția orizontului creat în anul 260. Această situație ne determină să reevaluăm situația cronologică și să presupunem că acest ultim orizont de tezaure coincide cu sfârșitul locuirii romane de la Stolniceni, ce trebuie plasat nu în timpul lui Aurelian, ci la începutul domniei lui Gallienus ca împărat unic.

Informații privind descoperirea unui tezaur monetar roman la Sibiu în anul 1881

Claudiu MUNTEANU

O notă păstrată în Biblioteca Brukenthal menționează descoperirea la Sibiu, în anul 1881, a unui tezaur monetar roman format din peste 2800 piese din bronz (sesterți și dupondii). Emitenții pieselor erau Traian, Hadrian și Antoninus Pius. Acesta a fost cel mai mare tezaur cu piese din bronz descoperit în Dacia romană, fiind astăzi pierdut. Cel mai probabil, îngroparea lui poate fi pusă în legătură cu evenimentele din anii 156-157.

Monede descoperite la Histria - sectorul Sud, în zona edificiului roman (campaniile 2011-2013)

Coins found in the Southern Sector of Histria, in the area of the Roman building (the investigations of 2011-2013)

Theodor ISVORANU, Mircea DABÎCA

The authors present the coins recovered in the main sections made in the southern area of the Pontic ancient city, excavations having as main objectives establishing of the general stratigraphy of the area between the southern boundary of Histria and the Basilica extra muros, respectively fixing of the southern and western boundaries of the necropolis area from the immediate neighborhood of the mentioned Basilica. The most part of

the determined coins (more than 50 ex.) comes from the area of a great Roman building which seems have been destroyed by fire, as indicated by the monetary pieces' state of preservation. The coins of the 2nd-3rd centuries and of the first quarter of the 4th Century A.D. are the majority in the batch. They provide chronological clues concerning the end of the habitation in this zone, also about its subsequent use as a cemetery area.

The research was financed by the Project "MINERVA - Cooperation for elite career in the doctoral and postdoctoral research", contract code: POSDRU/159/1.5/S/137832, project cofinanced from the European Social Fund through the Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013.

Monedele romane târzii de la Edificiul cu Mozaic, Constanța
- o privire actuală asupra unui material numismatic descoperit în urmă cu o jumătate de secol

Delia MOISIL,
Gabriel CUSTUREA, Gabriel TALMAȚCHI

Ne propunem, în această comunicare, o analiză primară a materialului numismatic rezultat din săpăturile arheologice efectuate la Edificiul cu Mozaic în perioada 1959-1963, rămas încă inedit în cea mai mare parte.

Starea de conservare în care se află astăzi monedele împiedică, de multe ori, identificarea lor completă, iar unele dintre ele poartă urme ale trecerii printr-un incendiu violent. Chiar și așa, acest material numismatic este important, având un *terminus ante quem* cum se regăsește de puține ori în literatura numismatică: prăbușirea edificiului a avut loc în urma unui cutremur, plasat în prima jumătate a secolului al VI-lea p.Chr.

Monedele găsite la Edificiul cu Mozaic au fost emise preponderent în ultimul sfert al secolului al IV-lea și în secolul al V-lea. Ele oferă, împreună cu tezaurul de *minimmi* din secolul al V-lea p.Chr. de la Edificiul cu Mozaic, cu un mic depozit monetar identificat în același loc, poate și cu tezaurul de *minimmi* din Piața Ovidiu, o fotografie a numerarului de bronz utilizat în zona centrală, comercială, a orașului Tomis în momentul producerii cataclismului.

Descoperiri monetare la Ibida/Slava Rusă

Mihaela IACOB

Autorul face o trecere în revistă a descoperirilor monetare de la Ibida - peste 2000 de piese provenind din donații, achiziții, cercetare arheologică sistematică și preventivă.

Ele se eșalonează din sec. VI a.Chr. până la începutul sec. XIX p.Chr. Descoperirile sunt discutate în context istoric și arheologic, pe epoci și complexe.

SECȚIA MEDIEVALĂ

Șanțul de apărare de la Vlădeni-Popina Blagodeasca. Ipoteze istorice și arheologice

Emilia CORBU

Șanțul de apărare de la Popina Blagodeasca este un obiectiv aflat încă în lucru. Chiar și în timpul săpăturilor din 2014, am investigat o zonă în care a fost evidențiată limita nordică a acestuia. Ne oprim cu deosebire asupra lui pentru unicitatea și relevanța istorică și arheologică a acestuia, chiar dacă în acest moment nu se poate vorbi decât de ipoteze de lucru și concluzii parțiale.

Pe Popina Blagodeasca au fost descoperite patru palisade și un șanț de apărare, ceea ce ne îndreptățește să vorbim despre un sistem defensiv, singurul descoperit pe malul stâng al Dunării. În Muntenia a mai fost cercetată până în prezent o singură cetate, este vorba de Slon-Prahova (jud. Prahova). În stadiul actual al cercetărilor de pe Popina Blagodeasca nu se poate vorbi despre o cetate de pământ. Aceasta presupune coexistența așezării cu sistemul defensiv. Nu excludem însă utilizarea unor segmente de palisadă și în cadrul așezării.

În urma ridicării topografice a suprafeței investigate până în anul 2013, s-a constatat că șanțul de apărare descrie un arc de cerc. Acest lucru sugerează ipoteza că, inițial, șanțul a avut formă inelară sau de potcoavă. Lungimea totală a segmentului cercetat este de 105 m. Considerăm că malurile șanțului au fost întărite cu pari de lemn, așa cum dovedesc o serie de gropi de par. Pe toate secțiunile șanțul se delimita la - 0,30 m (cu excepția SH, unde apare la - 0,40 m sub un nivel de locuire), coborând din stratul medieval-timpuriu aflat sub stratul arabil. Actualmente, șanțul prezintă un profil albiat cu deschiderea superioară mai largă decât baza. Deschiderea superioară era variabilă de 8,75 m-9 m și respectiv 11,70 m (pe traseul SH). La bază avea constant doar 7 m. Adâncimea era de 2 m (pe traseul SE), de 1,75 m (SF, SH) și 1 m (SG). La capetele șanțului se mai păstrau gropi de pari, groși de 0,30 m, probabil de la o gardină de lemn ce sprijinea pereții.

Din punct de vedere istoric, ipoteza de lucru în acest moment este aceea de a atribui acest sistem defensiv bizantinilor care l-au construit în timpul conflictului cu bulgarii de la finele secolului al VII-lea. Argumentele pe care le aducem pentru o astfel de interpretare sunt de ordin istoric și arheologic.

Chronological aspects of the occupation of The South Dobrudja by the Protobulgarians based on facts of the biritual necropoli (end of 7th – first half of 8th centuries)

Maria CHRISTOVA (Bulgaria)

The proposed paper discusses the chronological aspects of the settlement of the Asparuh's Bulgarians in South Dobrudja documented in the inventory of their biritual necropoli. The main goal is to identify (separate) the first stages of the settlement of the Bulgarians in these territories. The analysis of the inventory of the necropolis allows one to differentiate two separate groups of graves. The first group is characterized by the presence of Byzantium belt buckles dating from the first years past the historic year 681. The second includes specific buckles as well as some other ornaments (earrings, bracelets, etc.) related to the style "Впан - Ереке" and dated in the first half of the 8th century. The cartography of the synchronous graves marks the entering of the Protobulgarians into Dobrudja. This allows us to outline the initial division of the territory between the protobulgarian tribes marked by the graves of the first group and the necropolis found to the South of them belonging to the Severs tribes, which are type "Разделна." The gradual movement in west, south and northwest directions is associated with the second group of graves and can be dated to the beginning of the 8th century. The partial studies of some necropolis, as well as the lack of publications of complete studies of these graves don't allow us to make better concrete conclusions based on statistical models. Making a complete conclusion is a future task and this paper is just the first step.

Așezarea medievală timpurie nefortificată de la Hârșova

Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI,
Gabriel TALMAȚCHI, Vitalie BODOLICĂ

Comunicarea prezintă rezultatele cercetării arheologice preventive efectuate în perioada septembrie 2013 - mai 2014 la Hârșova (jud. Constanța), pe str. Luncii, nr. 1, ca urmare a începerii lucrărilor la obiectivul „Stație de epurare nouă, inclusiv treaptă terțiară-localitatea Hârșova”. Zona este cunoscută în toponimia locală „la Abator”, iar amplasamentul în cauză se găsește în partea de sud-vest a orașului.

Pe suprafața de cca. 2900 mp a fost descoperită o mare parte dintr-o așezare medieval-timpurie (sec. IX-X), nefortificată, necunoscută până acum specialiștilor. Aici au fost identificate 52 de locuințe (semiîngropate sau de suprafață), probabil un atelier pentru prelucrarea osului, 11 cuptoare menajere (unele cu groapă de acces), 6 gropi de provizii și două gropi menajere. Acestea li se adaugă un mormânt de înhumatie, orientat V-E, ce suprapunea una din locuințe. Complexelor medieval-timpurii li se adaugă două gropi cu materiale din perioadele preromană și romană timpurie și un mormânt cu defunctul depus în poziție chircită.

Cercetarea a reușit să salveze o mare parte din așezarea medieval-timpurie. A fost surprinsă limita ei de nord. Spre vest se află vechea stație de epurare, ceea ce duce la presupunerea că adevărata limită a așezării în această parte pare a fi imposibil de conturat, fiind deja distrusă. De altfel, în secțiunile vestice au fost constatate acțiuni antropice. Greu de conturat sunt și celelalte două limite. Spre est au fost înregistrate alte acțiuni antropice, iar la sud cercetarea s-a oprit la drumul de pământ de lângă digul de protecție împotriva apelor Dunării. Suprafața cercetată a fost grav afectată de lucrări antropice moderne (tranșee) și contemporane (instalarea unor stâlpi de înaltă tensiune, amenajarea unei gropi menajere, decaparea parțială la momentul construirii vechii stații de epurare), fapt ce a dus la distrugerea parțială sau totală a unor complexe medieval-timpurii.

Noile descoperiri pot fi corelate cu urnele descoperite în anii '60 ai secolului trecut la aproximativ 220 m nord-est de terenul cercetat.

Buckles with Images of Animals and Mythological Creatures from Medieval Bulgaria

Stella DONCHEVA, Ivajlo BUNZELOV (Bulgaria)

This work aims to present a fairly large collection of new and previously unpublished articles. They belong to the group of bronze buckles with images of animals and mythological creatures and represent almost all the popular and common types - with images of lions, griffins, winged horses, fighting animals ("agony") and one previously unknown type in our land - birds to Eucharistic vessel. Created in the area of Byzantine culture and influenced by the new style, which is imposed in Byzantine art until the end of X century buckles with mythological images are a work of various workshops. The preparation of this type of bronze buckles is part of a varied repertoire in the production of metal art in our country, as evidenced by present objects. Production is mainly determined by the model, which has the master, customer preferences and not least of the available raw material.

Buckles have broad chronological range - from the end of 8th to the end of 12-13th century. Basically, however, they are popular in the X century. Buckles that are made in Bulgaria determined mostly to the end of 10th and early 11th century. Such is the dating of most of the monuments found outside the country. The combination of the practical role of purely utilitarian functions of apotropaic and protective equipment are the basis of their widespread popularity.

Cercetările arheologice din sectorul X extramuran al cetății Capidava - campania 2014

Cătălin DOBRINESCU, Zeno Karl PINTER,
Claudia URDUZIA, Beatrice KELEMEN

Cercetările din sectorul X extramuran al cetății Capidava, din campania 2014, continuă cercetările din anii anteriori din aria terasei B. Acestea s-au concentrat în special pe dezvelirea mormintelor de înhumatie din necropola medievală, din care 5 morminte au fost cercetate anterior în campania 2010 și 4 în campania 2013. În acest scop, au fost deschise două noi suprafețe (S III și S IV) la vest de secțiunile S Ib și S II. Noile suprafețe au permis descoperirea și cercetarea a opt noi morminte, din care unul singur aparținea unui adult. Inventarul,

relativ sărăcăcios, constă în fragmente feroase cu utilitate incertă, verigi de bronz, întregi sau fragmentare, și un pandantiv globular de sticlă, piese ce conduc spre datarea acestor morminte, de asemenea, în secolul al X-lea p.Chr.

Un sigiliu inedit de kommerkiar din Develtos (sec. X)

Costel CHIRIAC, Adriana PESCARU

Autorii prezintă un sigiliu bizantin, inedit, aflat în colecțiile Muzeului din Deva, provenind din Dobrogea, cu numele și titulatura unui kommerkiar de Develtos (Bulgaria de astăzi).

Between Scandinavia, Rus and Steppe. Cultural interactions in the Middle Europe during the Middle Ages (10th-11th centuries AD) seen in the luxury items from the Milicz stronghold (border area of Silesia and Great Poland)

Justyna KOLENDA (Polonia)

In recent years we have observed significant intensification of archeological research in Poland, both in the cognitive and verifying character. As a result of these works, there has been an increase of new sources of data, which require re-analysing settlement and cultural changes which occurred in the early Middle Ages, at the turn of the first and the second millenniums. This analysis is especially substantial in the context of increasingly numerous imports which came from the area of Central Europe. Objects of foreign provenance are found not only in the cultural strata of the central towns of the Piast state, but also in local strongholds. The early medieval settlement complex of Milicz deserves special attention. This complex is located on the northern bank of the Barycza, a right-side tributary of the Oder (borderland Lower Silesia and Great Poland). In the light of the latest arrangements, the beginning of early medieval settlements on this area dates back to the first half of the 10th century. Then an open village appeared (site no. 10), situated in the valley of Barycz, in the neighbourhood of the river ford. Major changes in the structure of the settlement appeared in the second half of the 10th century, when a stronghold (site no. 1) was built to the south of the existing settlement, and an older settlement was converted into an unfortified borough. Subsequent transformations took place in the middle of the 12th century, as a result of which a graveyard was established (site no. 9). The years 2004-2006 contributed substantially to forming a new picture of this local center in the academic literature. The gilded fittings found in Milicz at that time are regarded as part of a larger assemblage of foreign origins. These items presumably combine the features of Scandinavian art dating back to the Viking period with the elements of the cultures found in the Great Steppe and Rus' in the 10th century. The research conducted so far does not determine distinctly whether the fittings decorated an ornamental belt, bag or horse harness. The form, decoration style and materials indicate that the character of these items is unique in Poland. It is assumed that these fittings were made on commission for a specific customer. Judging by the combination of the heart-shaped motif and palmette, it may be assumed that the artistic form of the items came or was copied from eastern or southeastern Europe. The fittings discovered in Milicz were considered to be luxury items characterizing social elites in the early Middle Ages.

Picture of Nomads of the Black Sea Steppe in the Byzantine Historiography of the 10th-12th centuries. Perceiving of the "Other" and the Political Practice

Aleksander PAROŃ (Polonia)

Gyula Moravcsik, when he characterized 70 years ago in his monumental *Byzantinoturcica* Byzantine sources, emphasized the special qualities of the historiographical tradition which them created. Above all he underlined its continuity from the early classical era (5th century BC) and the constant presence of the great, derived mainly from Thucydides describing patterns of the past. The alleged fidelity of Byzantine authors to the ancient canon meant that their historiographical works represented a much higher level than West European. The obvious consequence of this was that the data on foreign peoples (including nomads), contained in the Byzantine sources took on a special value. After all, they came from depositors of excellent historiographical tradition, belonging to a community that has maintained for centuries, not to say, millennia regular contacts with the world

of the steppe. In addition to high intellectual standards appeared, therefore, also a long, constantly renewed experience of direct relations with the nomads.

If these observations refer to a specific, interesting to me period (end of 9th - beginning of the 13th century), then there are doubts about their truthfulness. It is not about to completely challenge the opinions of eminent Hungarian byzantinist, but subject them to validation based on a specific corps of works describing nomadic ethnoses who existed in the above defined period on the area of the Black Sea steppes and inevitably maintained contacts with Byzantium. The subject of consideration will be the question: to what extent the experience of contacts with certain nomadic peoples contributed to modify their image in the historiography? Whether in their descriptions, we can find real experience, or only remnants of the stereotype already settled, then amplified in the description of the particular ethnos? The influence of the great literary and scientific tradition, which stand behind the Byzantines could paradoxically be ambivalent. By providing ready-made descriptive strategy it could derive the author to the wide and straight, although distant from reality, way of commonplaces and generalizations.

On the other hand the living historiographical tradition had to emerge from the specific needs and experiences. This circumstance leads to the question of the Constantinople's policy towards the inhabitants of the Black Sea steppe. Reading of *De administrando imperio* by Constantine Porphyrogenitus often leads researchers - one of the most famous was Dimitri Obolensky - to accept the idea that this region was an area of intense influence of Byzantine diplomacy. But can we prove its existence throughout the period since the end of ninth to the beginning of the thirteenth century? If so, then this state should find a clear representation in contemporary sources. Chronological framework of my project is determined by the fact that the time from the late ninth century (Hungarian exodus) to the first third of 13th century (the coming of the Mongols) is a period of dominance in the Black Sea steppes of the last wave of nomadic peoples of Turkic origin. It coincides almost exactly with the last powerful period of Byzantine history, which was ended definitely by the events of the fourth crusade. After 1204 AD any possible effects of Constantinople to the situation in the steppe was very limited.

Așezarea medieval timpurie de la Oltina „Capul dealului”. Repere arheologice

Gabriel CUSTUREA,
Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI, Constantin ȘOVA

În anul 2001, au fost începute cercetările arheologice sistematice în așezarea medievală timpurie de la Oltina - „Capul dealului”. Efectuate, inițial, în partea centrală și vestică a terenului, săpăturile au relevat existența unui sistem defensiv pe partea de vest a așezării, format dintr-un val de pământ și un șanț, ultimul pierzându-se treptat într-o adâncitură naturală a terenului, și a câtorva complexe (locuințe, gropi de provizii sau menajere etc.). Din anul 2008, săpăturile au fost extinse, deschizându-se un nou sector în partea estică a capului de deal cercetat, având ca scop descoperirea zidului (sau fundațiilor acestuia) observat de Pamfil Polonic aici, la începutul secolului XX, și a altor complexe, care să poată completa o imagine a ceea ce a fost așezarea medievală timpurie din punctul respectiv. Prin intermediul acestei comunicări, dorim să prezentăm rezultatele cercetărilor efectuate în perioada 2008-2014 în sectorul de est (Sectorul B), cu precădere cele mai relevante, arătând, totodată, stadiul actual al cercetărilor.

Medieval Rural Space and Agriculture: Research Currents and Tasks in Romania (Spațiul rural medieval și agricultura: teme și metode de cercetare în istoriografia românească)

George BILAVSCHI

Rural landscape and medieval communities have often been regarded as being mainly static, belonging to some “traditional” or unchanging past. This stereotype point of view can be rejected, by regarding the agriculture as a dynamic process, where the main roles were held by nature, rural landscape and ecological space and the individual with his concerns, feelings and experiences, permanently balancing between stability, change, resilience, crisis and innovation. The daily routine and the medieval man's concern to provide food, structured its relationship with the environment, as well as inter-community relations. The knowledge regarding crops and plants, soils and climate were complemented by skills and experience in agriculture, metalwork and tool manufacture, all these being placed in a natural, anthropogenetic and socially distinct environment.

The present paper stands for an introduction to an intricate analysis of the historiography concerning medieval rural world of Romania. Such a task meets the necessity of an enlarged database, as it takes into consideration information provided by corroborating disparate and often anachronistic or confusing archaeological and historical data. Medieval rural research started quite late in Romania, in the second half of the 19th century, when a few studies were published by ethnologists, linguists and agronomists. It was only towards the middle of the 20th century, when the rural areas started to be archaeologically investigated but without substance and consistency.

In our country, elements of "everyday life" and agricultural-space organization were briefly discussed, the research being tainted by the lack of historical sources (written sources and archaeological research). Our historical and archaeological data cannot be compared to the situation in other European countries and, moreover, what we have has not been exploited enough. In addition, such a topic requires the use of a very large range of information provided by several complementary fields of research, interdisciplinarity being instrumental in this case.

Despre două recente tentative de localizare a Vicinei

Alexandru MADGEARU

Comunicarea comentează opiniile recente exprimate de Virgil Ciocîltan și Denis Căprăroiu asupra localizării orașului Vicina, primul la Măcin, iar al doilea la Axiopolis. Pentru Măcin ar pleda interpretarea surselor cartografice și etimologia numelui, iar propunerea de amplasare la Axiopolis se bazează pe distanța menționată în portulanul Il compasso da navigare.

Consider că orice tentativă de localizare a Vicinei trebuie să concorde cu ceea ce rezultă din sursele genoveze: amploarea schimburilor comerciale desfășurate acolo, care presupun legături terestre cu piețe de desfacere și cu regiuni de aprovizionare cu mărfuri exportate prin Vicina spre Ungaria și Hoarda de Aur.

Ținând seama de condiția necesară a conexiunii terestre, Axiopolis este exclusă, deoarece nu este de conceput existența unui drum comercial prin Bărăgan care să fi ajuns la Cernavodă. Perechea de porturi Măcin-Brăila este în principiu corespunzătoare acestei condiții, deoarece, după dispariția Vicinei, Brăila a preluat cu totul funcția acesteia. Totuși, este imposibil ca după distrugerea edificiilor de la Măcin să nu fi rămas pe teren un număr oarecare de monede datate în secolele XIII-XIV, care să fie recuperate atât prin cercetări arheologice, cât și întâmplător. Așa ceva nu există. A doua obiecție care exclude Măcinul este poziția Vicinei, pe frontiera dintre formațiunea statală bizantino-genoveză și Hoarda de Aur.

Prin urmare, consider că Vicina a fost ori o localitate dezvoltată lângă Isaceea, ori, așa cum presupunea Marcu Botzan, o insulă din zona cotului Dunării, care a fost înghițită de ape.

Contribuții și interpretări istorice dobrogene (secolele XIII-XV)

Raluca IOSIPESCU, Sergiu IOSIPESCU

Reducerea drastică a numărului de pagini consacrat istoriei medievale a Dobrogei în ultima sinteză de Istorie a românilor, publicată recent de Academia Română, impune celor care au stăruit în ultimii ani asupra trecutului ținutului dintre Dunăre și Mare să-și pună chestiunea valabilității cercetărilor, rezultatelor investigațiilor și contribuțiilor lor la această problemă.

Autorii fac o trecere în revistă a datelor și interpretărilor de arheologie și istorie medievală dobrogeană, începând de la Cruciada a IV-a și până în a doua jumătate a secolului XV, insistând asupra apartenenței ținutului dintre Dunăre și Mare în prima și a doua jumătate a secolului al XIII-lea, în anii 1388 și 1417. Ele au fost impuse de către P.P. Panaitescu, în 1944, și au fost omologate până la ultima sinteză, ca date ale „cuceririi” de Mircea cel Bătrân și a „pierderii”, de către același domnitor, a Dobrogei. Contribuțiile se bazează pe studiul orașelor porturi, pe săpăturile arheologice de la Enisala, ca și pe reluarea cercetării atente a surselor.

Nicolae Iorga și problemele Dobrogei

Radu Ștefan VERGATTI, Cristina VERGATTI

Problema stăpânirii Dobrogei de către despotul Dobrotici din Caliacra, în a doua parte a secolului al XIV-lea, are la bază un singur izvor: Emanuele Federico Bollati di San Pierre, *Illustrazioni della spedizione in Oriente di Amedeo VI (Il Conte Verde)*, Fratelli Bocca Librai, Torino, 1900. Interpretarea și traducerea eronată de către Nicolae Iorga a numelui castrului Aquille/Aquillo prin Chilia, port dunărean, a determinat afirmația nefondată că Dobrotici ar fi stăpânit Dobrogea până în nord, până la Delta Dunării. Acum circa cinci decenii, împreună cu regretatul numismat Octavian Iliescu, am arătat eroarea traducerii. Atunci, O. Iliescu s-a grăbit să arate că Aquille ar fi actuala localitate Pomorje din Golful Burgas. Continuând cercetările documentare, folosind rezultatele investigațiilor arheologilor, am putut conchide că acel castru, menționat în registrul de socoteli al contelui Verde, Amadeo VI de Savoia, era Aydos (Aidos/Aytos/Eitos). El era situat la 30 km de golful Burgas, în interiorul continentului, la vest de litoral. Deci, nu confirmă o eventuală extindere a stăpânirii lui Dobrotici la nord de Țara Cavarnei, adică dincolo de linia convențională Dristra-Mangalia. Circulația monetară, prin descoperirile făcute de G. Custurea, G. Talmașchi și Gh. Mănucu-Adameșteanu, arată că monedele bătute de Dobrotici nu au depășit această linie. În fine, portulanele de la finele secolului al XIV-lea și începutul celui următor marchează pe ele porturi bune de ancorat pentru genovezi și venețieni. Este un element important, căci ambele republici maritime italiene erau în conflict cu Dobrotici. Prin urmare, nimic nu dovedește extinderea stăpânirii lui Dobrotici sau a unor principii tătari – cum ar fi Demeter – în Dobrogea de nord, în dauna Țării Românești. De altfel, cronicari ca Sükrüllah au arătat că în secolul al XV-lea otomanii au luptat cu Țara Românească pentru cucerirea Dobrogei de nord.

Mănăstirea „Sfântul Arhanghel”.

Reflexii cu privire la arhitectura ecleziastică din Clisura Dunării

Dumitru ȚEICU

Satul Coronini este situat pe rama sud-estică a Depresiunii Moldova veche din Clisura Dunării. Valea Văradului constituie hotarul ce delimitează Coronini de Moldova Veche. Factorul antropic a afectat puternic peisajul Văii Văradului din Munții Locvei, ceea ce a creat un obstacol dificil de surmontat pentru identificarea unui monument dispărut de arhitectură ecleziastică medievală. Memoria colectivă și toponimia au reținut amintirea unei mănăstiri pe coasta estică a Văii Văradului, ale cărei urme au dispărut însă din peisajul geografic. O parte din numele de locuri se leagă nemijlocit de existența cetății medievale (sec. XIII-XV) *Sfântul Ladislau* de la Coronini. Toponimiile *Vărad*, *Sat Bătrân*, *La Mănăstire* și *Chiraleș* sunt situate în imediata vecinătate a dealului Culă, pe care se află fortificația medievală. Cercetarea arheologică a parcurs, etapizat, toate etapele, de la diagnosticul de teren, la prospecțiunile geofizice moderne și până la cercetarea intruzivă pentru identificarea amplasamentului și a planului bisericii mănăstirii medievale.

Fundația bisericii, ce nu depășește o adâncime de 0,30 m, era din piatră de calcar legată cu mortar, iar zidurile au fost ridicate din tuf calcaros, ce se găsea din abundență în zonă. Zidurile erau realizate din blocuri ecarisate, ceea ce a îngăduit realizarea unui parament îngrijit al acestora în elevație. Peste stratul de mortar în interiorul bisericii a fost așternut un covor de pictură, distrus însă odată cu demantelarea zidurilor.

Constructorii medievali au adoptat pentru biserica mănăstirii de la Valea Văradului un plan arhaic, simplu, compus dintr-o navă rectangulară și un altar dreptunghiular. Dimensiunile exterioare ale monumentului sunt de 6,90/6,50 m. Două perechi de contraforturi, legate organic de zidurile navei, flanchează laturile de est și de vest ale navei. Fragmentele de frescă nu aduc întregiri de figuri de sfinți sau inscripții ce ar fi putut oferi repere pentru datarea monumentului. Pentru momentul zidirii bisericii se pot invoca analogii de plan. Contraforturile și analogii de plan din arhitectura ecleziastică medievală a Banatului și a vecinătăților oferă argumente pentru datarea începuturilor mănăstirii *Sfântul Arhanghel* din Clisura pe la mijlocul secolului al XV-lea. Documentele de cancelarie medievale nu aduc mai multă lumină în privința cronologiei mănăstirii de la Moldova Veche, de pe Valea Văradului. Ea apare înscrisă în documentele fiscale otomane dintre anii 1569-1579, atunci când Clisura Dunării și o parte a Banatului au fost cucerite și transformate în vilaiet otoman. Aceleași surse istorice otomane au înscris la mijlocul secolului al XVI-lea existența unor mănăstiri ortodoxe în Clisura Dunării la Svința, Sirinea, Baziaș și Covin. Alte mănăstiri ortodoxe erau consemnate în sursele turcești în spațiul de câmpie din nordul

provinciei la Remetea Mare, Rudna, Șemlac, bunăoară, altele în vecinătatea Vârșețului, la Mesici și la Voilovița. Doar cinci biserici, din cele 31 de mănăstiri medievale din Banat consemnate în documentele de la mijlocul secolului al XVI-lea, au supraviețuit conflictelor militare ce au afectat spațiul unei provincii de frontieră până în veacul al XVIII-lea. Restituirile privitoare la evoluția arhitecturii ecleziastice medievale în Banat s-au fundamentat, în bună parte, pe acumulările aduse de arheologia medievală. Cercetările arheologice de pe Valea Văradului din Clisura Dunării au recuperat un monument, parte a unui ansamblu de arhitectură medievală ecleziastică, dispărut din peisaj datorită factorului antropic. Cercetarea arheologică a confirmat informația din izvoarele scrise din anii 1554-1579 atât din toponimia teritoriului, cât și din memoria colectivă. Monumentul de arhitectură ecleziastică de la Coronini, alături de cele frecvent invocate în discursul istoric de la Baziaș, Sirinia, Mesici, Voilovița și Vodița, înscriu repere în evoluția culturală a Banatului din a doua jumătate a secolului al XIV-lea și până la mijlocul secolului al XVI-lea, perioadă de asimilări din arhitectura ecleziastică sârbească, Banatul având rolul unui culoar cultural între centrele artistice sud-dunărene și cele din centrul european.

Cetatea Soroca. Considerații privind cele mai recente investigații arheologice

Sergiu MUSTEAȚĂ,
Ion TENTIUC, Ion URSU (Republica Moldova)

În anul 2014 au fost continuate investigațiile arheologice la cetatea Soroca, în cadrul proiectului de restaurare și conservare a fortificației medievale, demarat în toamna anului 2012. Situată la un vechi vad al Nistrului, cu punct de strajă, vamă de trecere (după unii autori, încă de la începutul secolului al XV-lea-1419) (Tofan 2002, 113) și cu fortificație, inițial din pământ și lemn, apoi de zid, cetatea de la Soroca a constituit un element foarte important în strategia de apărare a hotarelor de răsărit ale statului medieval moldovenesc. Ridicată, inițial, din pământ și lemn, pentru a opri invaziile devastatoare ale tătarilor și refăcută din piatră, cetatea de la Soroca a devenit unul dintre cele mai importante puncte de sprijin împotriva pătrunderilor în scop de jaf ale cazacilor, dar și împotriva otomanilor și polonezilor, în lupta acestora pentru dominare sau pentru controlul segmentului moldovenesc a căilor comerciale internaționale care legau centrele de la Marea Neagră, gurile Dunării și Nistru de orașele din Europa Centrală și de Nord (hanseatic).

Cercetările au avut drept scop identificarea de noi elemente constructive sau/și de arhitectură în vederea utilizării acestora în procesul de restaurare și consolidare a cetății de piatră. Astfel, prin caseta de la parterul turnului rectangular, de intrare, au fost scoase la lumină elemente necunoscute ale sistemului de evacuare a apei din interiorul fortificației.

Investigațiile din extra-muros, realizate prin câteva secțiuni, au condus la descoperirea unor straturi culturale, dar și a unor complexe de locuire și gospodărești, din eneolitic, epoca bronzului tardiv sau Halstattului timpuriu, precum și din perioada medievală.

Cele mai multe materiale rezultate din investigațiile arheologice se referă, cum este și firesc, la epoca medievală și premodernă. În extra-muros, la doar câțiva metri de curtea nr. 1 a cetății de piatră, au fost descoperite materiale ceramice și câteva gropi de par de la corturile armatei poloneze care a staționat aici între anii 1686-1699 (cu întreruperi), în timpul războaielor otomano-poloneze (1672-1699), confirmând astfel veridicitatea planului cetății și a zonelor adiacente din anul 1789, realizat, probabil, după o schiță poloneză mai veche. Diplomatul francez Francois Gaston menționa că, la 23 august 1686, „regele Poloniei (Jan Sobieski) dorind să-și asigure stăpânirea totală asupra Moldovei, a ocupat cu ajutorul cazacilor puternica cetate de pe Nistru, numită Soroca, unde a instalat o garnizoană numeroasă” (Călători străini..., VII, 1980, 407).

Importante vestigii au fost scoase la lumina zilei în secțiunea IX, situată în imediata apropiere a turnului circular nr. 1, în extra-muros. Deoarece, în anii 2012 și 2013, în cursul săpăturilor din interiorul cetății, în spațiul limitat dintre Cazemata nr. 5 și interiorul Turnului circular nr. 1, au fost descoperite resturi ale unei fortificații de pământ și lemn, reprezentată printr-un șanț fortificat cu palisadă din bârne, s-a luat decizia de a verifica aliniamentul șanțului, posibila lui orientare sau configurație în partea de est-sud-est a extra-murosului cetății de piatră, în scopul de a evidenția și documenta noi elemente ale acestuia. În rezultat, s-a constatat că fundația cetății de piatră, adâncă de până la 1,45-1,50 m, este suprapusă peste șanțul fortificației vechi, de pământ și lemn. A fost posibilă cercetarea doar a părții exterioare a șanțului fortificației menționate. Peste latura interioară a acestuia s-a suprapus fundația cetății de piatră, fapt ce a făcut imposibilă măsurarea lățimii șanțului de apărare.

Latura exterioară investigată a șanțului de pământ era fortificată cu două rânduri de bârne, de la care s-au păstrat gropile de par cu diametrul variind între 0,15 și 0,20 cm. Pentru fixarea celor două rânduri de pari, pe fundul șanțului a fost săpat un șanțuleț lat de circa 0,5-0,6 m și adânc de până la 0,5 m. Primul rând de bârne, înclinat sub un unghi de 70 de grade, sprijinea peretele de lemn al șanțului de apărare. Bârnelor celui de al doilea rând de pari, situat la distanța de 0,5-0,6 cm de primul, erau poziționate vertical. Distanța dintre parii fiecărui rând varia între 0,1-0,15 m (10-15 cm.). Pe partea centrală a șanțului de pământ al fortificației, la distanța de circa 2,5 m de rândurile de pari de pe latura exterioară a șanțului de apărare, a mai fost descoperit un rând de gropi, de la un alt șir de stâlpi, poziționați vertical. Pentru îngroparea acestora a fost săpat un șanț lat de 0,5-0,6 m și adânc de până la 0,5 m. Distanța dintre stâlpii acestui șir de pari era identică cu intervalul dintre stâlpii de pe latura descrisă mai sus. În umplutura și pe fundul șanțului fortificației de pământ și lemn, care a precedat cetatea din piatră, a fost adunată o importantă colecție de ceramică din secolul al XV-lea, fragmente sporadice de ceramică aparținând secolului al XIV-lea, modelată la roata cu turații lente sau medie, dar și ceramică fină de import. Tot aici au fost descoperite mai multe ghiulele din piatră și alice din plumb. În partea de sus a umpluturii șanțului de apărare a cetății de pământ, mai aproape de fundația cetății de piatră, au fost descoperite două monede de la Bogdan al III-lea (1504-1517) și două monede de la Bayazid al II-lea (a domnit între anii 1481-1512).

Acestea și alte materiale scoase la lumina zilei în procesul investigațiilor de la cetatea Soroca ne-au permis să presupunem că cetatea de pământ și lemn a fost construită în secolul al XV-lea, pentru a proteja vadul de la Nistru de pătrunderile tătarilor dinspre *stepe sălbatică*, iar la sfârșitul aceluiași secol, odată cu tensionarea relațiilor cu regatul polonez de după anul 1488 (problema Pocuției), a demarat proiectul cetății de piatră, începută, se pare, de Ștefan cel Mare, construită de Bogdan al III-lea (1504-1517) și Ștefăniță al IV-lea (1517-1527) și definitivată de Petru Rareș în cea de-a doua domnie (1541-1546).

Cetatea Soroca un exemplu de parteneriat în cercetarea, protejarea și valorificarea patrimoniului cultural

Sergiu MUSTEAȚĂ (Republica Moldova)

În anul 2012, administrația publică locală a inițiat un proiect de reabilitare a cetății medievale Soroca (Republica Moldova), ca parte a proiectului transfrontalier (România-Ucraina-Republica Moldova). Pe parcursul anilor 2012-2014, am făcut săpături arheologice în interiorul și în afara cetății, care ar putea fi considerat un bun exemplu de arheologie comunitară, de parteneriat profesional și utilizare a noilor tehnologii în cercetarea arheologică. Deci, în lucrarea mea voi prezenta diferite aspecte ale acestei experiențe: parteneriat între oamenii de știință, administrație publică și locuitori, dintre arheologii din diferite țări, cooperarea cu mass-media etc. În același timp, voi prezenta sumar și câteva din rezultatele diverselor aspecte interdisciplinare: magnetometrie, arheozoologice, pedologice, numismatice etc. La final, se va discuta despre impactul proiectului asupra comunității și dezvoltarea turismului cultural în regiune.

Amenajări teritoriale otomane în Dobrogea (sec. XVI)

Anca POPESCU

Etapele cuceririi și organizării spațiului istro-pontic de către otomani (sec. XIV-XVI) transpar cu greu din puținele izvoare contemporane care s-au păstrat (turcești și europene). Documentele otomane de cancelarie cunoscute aparțin, în cvasitotalitatea lor, secolului al XVI-lea. Introducerea acestor surse în circuitul științific a înregistrat importante progrese în ultimele decenii, dar, cantitativ, și ele sunt încă insuficiente pentru descrierea circumstanțiată a metodelor și măsurilor integrării acestui spațiu geo-politic în Imperiul Otoman. Această comunicare, bazată pe documentele otomane recent publicate, face bilanțul cunoștințelor în privința organizării teritorial-administrative (*kaza*) și a structurilor militare specifice regiunilor de graniță, cu analogii sau precedente în sistemul militar bizantin, și în alcătuirile politice din spațiul dobrogean care au premers cuceririlor otomane.

**Un depozit de obiecte de argint din secolul al XVI-lea
descoperit la Păruceni, comuna Seliște, raionul Nisporeni, Republica Moldova**

Silviu ANDRIEȘ-TABAC,
Mihai CIOCANU, Eugen NICOLAE

Autorii prezintă informații preliminare cu privire la unul dintre puținele tezaure cunoscute ascunse în vremea lui Petru Rareș și legate de campania otomană din 1538 sau de reluarea domniei în 1541. Este vorba despre un depozit de obiecte din argint descoperit în perioada dintre cele două războaie mondiale în teritoriul satului Păruceni, comuna Seliște, azi în raionul Nisporeni, Republica Moldova. Depozitul se află într-o colecție particulară din Regiunea Cernăuți (Ucraina). Nu se cunosc detalii privind condițiile de descoperire și, deci, nici dacă a fost recuperat integral.

Se păstrează, în prezent, 13 piese de podoabă (nasturi globulari și aplici), o lingură și o cupă (cu partea superioară aurită). Toate obiectele sunt de foarte bună factură, dar podoabele nu aduc date noi deosebite privind categoriile cărora aparțin, iar lingura poartă un însemn heraldic încă neidentificat. Cupa însă prezintă o importanță excepțională, deoarece inscripția pe care o poartă permite identificarea posesorului și, prin aceasta, datarea depozitului.

Inscripția dispusă în brâu și realizată cu mare măiestrie, însoțită deasupra crucii de invocație de monograma posesorului plasată într-un scut, îl indică drept proprietar al cupei pe „Mișu pârălab al Sucevei și hatman”. Este evident vorba de cel care a deținut această demnitate în perioada 1530-1540. Împreună cu logofătul Troțușanu, Mișu s-a aflat în fruntea marilor boieri care l-au trădat pe Petru Rareș în 1538 și a fost executat, în 1541, la revenirea acestuia pe tronul Moldovei.

Cel mai probabil, depozitul reprezintă un rezultat al jefuirii Sucevei în contextul campaniei otomane din 1538, fără a exclude ascunderea lui de rudele lui Mișu în 1541.

Portretele doamnelor din Moldova în muzeele de peste hotare (secolul al XVII-lea)

Lilia ZABOLOTNAIA (Republica Moldova)

Conform opiniei generale din sfera științifică, nu a fost păstrat nici un portret care să ilustreze femeile din Moldova din secolul al XVII-lea. Cu toate acestea, în urma cercetărilor și investigațiilor în bibliotecile și arhivele din Polonia, Lituania și Belarusia, au fost găsite o serie de portrete ale moldovencilor din perioada dată, care se află în anumite muzee din străinătate. Un interes particular în acest sens îl prezintă tabloul figurând pe cele două soții ale lui Janusz Radziwiłł, hatmanul Lituaniei, și anume defuncta Katarzyna Potocki (nepoata domnului Ieremia Movilă) și Maria Radziwiłł, fiica voievodului Vasile Lupu. Acest renumit dublu portret este păstrat în Muzeul Național de Istorie și Cultură din Belarusia.

Lucrarea a fost realizată în anul 1646, la comanda lui Janusz Radziwiłł, de pictorul baroc Johannes Shretter din Vilnius.

Din punctul nostru de vedere, această compoziție este unică prin însușirea unui sens profund strident și o schițare vizual subtilă. Cert, portretul este excepțional și inimitabil. Evident, prin acest tablou, Janusz Radziwiłł a încercat să exprime și să materializeze devotamentul său față de prima lui soție, immortalizând, astfel, existența ei în inima lui. În același timp, a dorit să evidențieze respectul față de a doua soție. Pictura denotă în mod remarcabil atașamentul său față de tradiții și familie. Dublul portret este, de altfel, o simplă ilustrare a principiilor și valorilor directoare în viață: amintiți-vă/pomeniți morții și respectați pe cei vii; el reprezintă eufemismul antinomic al vieții: viață și moarte, continuitatea și nemurirea dragostei.

Tabloul este semnificativ atât din punct de vedere artistic, cât și istoric, întrucât „oglindește” aspectele cotidiene, valorile spirituale și morale ale societății de epocă. Acest studiu este o tentativă de edificare a imaginilor de epocă salvate, din diverse puncte de vedere: opere de artă, tehnici de pictură temporale sau a patrimoniului istoric în general, pentru a reda, în mod particular, importanța valorilor de etică și morală. Conform propriului punct de vedere, anume acest tip de surse istorice permite descoperirea și studierea unor domenii neglijate de specialiști: comportamentul și modul de gândire, file din viața cotidiană privată a familiei în ansamblu și a femeii în particular.

Ceramica otomană descoperită în județul Constanța

Niculina DINU

Cercetările arheologice de la Târgușor-Ester, în orașul medieval târziu, și pe promontoriul Ghiaurkioi, la nord de cetatea Karaharman, au indicat un număr semnificativ de fragmente de ceramică otomană, persană și porțelan chinezesc. Ultima parte a studiului continuă analizarea materialului descoperit în ultimele două decenii la Ester și Ghiaurkioi.

S-a remarcat deja, din studiile noastre anterioare, numărul mare al ceștilor realizate în atelierele de la Kutahya sau din alte zone, care produceau în aceeași manieră în secolul al XVIII-lea. O situație similară a fost observată și pentru ateliere mai timpurii de la Iznik. La început, s-a considerat că mare parte din ceramica de Iznik nu ar fi fost produsă direct în acest centru, ci în unul din multele centre existente în secolul al XVII-lea în Imperiul Otoman.

Cel de al treilea lot analizat a indicat prezența unor produse fine, probabil de serie mică, ce pot fi considerate produse ale celebrelor ateliere. De asemenea, s-a putut restrânge aria de datare coborându-se în jurul anilor 1540-1550.

Cartografia unor cetăți medievale dispărute din Dobrogea

Aurel-Daniel STĂNICĂ

În realizarea documentațiilor pentru întocmirea unor studii istorice, în vederea realizării planurilor urbanistice, pentru unele localități din județul Tulcea, ne-am lovit de problema localizării cetăților și fortificațiilor realizate de administrația otomană.

Sursele documentare menționează o serie de cetăți medievale în Dobrogea, construite la începutul secolului al XVII-lea, din ordinul sultanului Osman II. Din păcate, inconsistența surselor documentare, descrierile inexacte ale elementelor de fortificație și a tehnicilor constructive, constituiau puținele date din dosarul istoric al acestor cetăți.

Au fost identificate sursele cartografice, în cazul în care acestea au fost disponibile, s-a procedat la scanarea și georeferențierea acestora. S-a mers în teren, pentru a identifica suprafețele în care au fost evidențiate elemente de patrimoniu arheologic sau de fortificație.

Ultima etapă a demersului nostru a constat în procesarea datelor în sistem GIS, prin care s-a urmărit realizarea unui sistem integrat de gestionare a informației, din domeniul arheologiei, istoriei, cartografiei, prin intermediul unor baze de date spațiale.

Demersul nostru este un punct de plecare în studiul cetăților medievale dispărute, mărturie a prezenței otomane în Dobrogea, aspect pentru care nu exista încă o preocupare.

SECȚIA MODERNĂ - CONTEMPORANĂ

Date despre primul muzeu bucureștean înființat acum 180 de ani

Mioara IONIȚĂ

În comunicarea de față, autoarea prezintă, pe baza unor interesante documente de arhivă, articole din presa vremii, precum și a unor mărturii lăsate de personalități contemporane cu evenimentul, împrejurările în care a luat ființă, la 3 noiembrie 1834, primul muzeu bucureștean – Muzeul Național de Istorie Naturală și Antichități.

Marcând rolul avut de Banul Mihail Ghica, mare vornic la Departamentul din Lăuntru (Ministerul de Interne de astăzi) în perioada 1835-1842, atât la înființarea muzeului, cât și la înzestrarea sa cu primele obiecte, autoarea face referire și la evoluția acestuia și la căile prin care, până către sfârșitul secolului al XIX-lea, patrimoniul instituției a crescut considerabil.

Comunicarea ne dezvăluie și modul de funcționare al muzeului, personalul de care beneficia și categoriile de public care-i treceau cu preponderență pragul.

Conținutul eterogen al patrimoniului primei instituții muzeale din București a fost una din cauzele care au generat apariția viitoarelor muzee de profil – Muzeul de Antichități, Muzeul de Istorie Naturală, Pinacoteca Statului și chiar și începutul unui viitor muzeu tehnic.

Preocupări muzeografice în nord-vestul României la sfârșitul sec. al XIX-lea - începutul secolului XX

Viorel CIUBOTĂ, Diana KINCES

Lucrarea trece în revistă principalele inițiative legate de organizarea de colecții muzeale și chiar a unor muzee în orașele sătmărene (Satu Mare, Baia Mare și Carei), precum și a unui muzeu al județului Satu Mare, la sfârșitul veacului al XIX-lea și începutul veacului al XX-lea.

Momente și aspecte ale creării Secției de Istorie Modernă și contemporană a Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța (1966-1977)

Gheorghe DUMITRAȘCU

O condiție a încadrării mele la Institutul Pedagogic din Constanța - venind de la Institutul de Istorie al Academiei filiala Cluj - a fost să pun bazele ideatice și să fac un inventar al materialelor tridimensionale pasibile a se constitui în conținutul tridimensional al acestei Secției de Istorie Modernă-Contemporană. A fost o condiție - nu neapărat legală, dar acceptată de mine - pusă de directorul Muzeului de Arheologie Constanța, Vasile Canarache.

Am luat problema în serios și primele planuri ale viitoarei secții le-am realizat în anii 1967-1968. După această dată, preocupările conducerii muzeului s-au lărgit pe tema acestei secții cronologice, eu fiind nu doar colaborator extern - lector univ. la Facultatea de Istorie a Institutului Pedagogic Constanța -, dar și sufletul acestei idei, pentru care am militat de pe poziția de muzeograf principal șef de secție a Muzeului 1974-1976. În jurul meu s-a creat un colectiv format din: Angela Popa, Ileana Pitrescu, Georgeta Lungu, Ana-Maria Diana, Maria Drugă. Mai profund implicați au fost: Alexandru Mihalcea, Marian Vicol, iar, în final, Stoica Lascu, pe umerii cărui a căzut faza ultimă, aceea a materializării.

Primul plan - realizat și publicat în „Revista Muzeelor și Monumentelor” - mi-a aparținut mie și lui Ion Bitoleanu. Două ediții ale sesiunii științifice „Pontica” au fost dedicate, de la început, Secției de Istorie Modernă și Contemporană. Au participat cei mai buni specialiști din țară. Împreună cu dl. Vernea - activist cultural din cadrul Comitetului Municipal de Partid - și cu Angela Pop, am vizitat principalele realizări în domeniu ale unor muzee din țară. În ultimă instanță, la sfârșitul anului 1976, a fost inaugurat Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, cu o secție de Istorie Modernă-Contemporană printre cele mai realizate din țară.

În cadrul programului de regândire și reamenajare a acestui muzeu, se constată întârzieri nefericite tocmai la această secție, care ar defini muzeul cel mai bine, nu doar în context național, ci și european, un exemplu de reușită a împlinirii statului național unitar român.

Templul israelit și comunitatea evreilor din Tulcea

Ligia DIMA

Vineri 22 august 2014, s-a inaugurat Templul Israelit din Tulcea, un eveniment deosebit pentru comunitatea evreilor, deoarece acest templu nu reprezintă doar Casa Domnului - așa cum au spus-o de mai multe ori reprezentanții comunității -, ci și simbolul acestei comunități, acum readus la viață.

Reabilitarea Templului Israelit din Tulcea s-a realizat prin implicarea unei echipe tehnice de specialiști și sprijin financiar venit din partea Federației Comunităților Evreiești din România-Cultul Mozaic, Fundația Caritatea, Guvernul României, Comunitatea evreilor din Tulcea.

De la prima inaugurare, din 1880, și până la reinaugurarea din 2014, acest monument istoric a trecut prin momente de cumpănă. În anul 1985, cu ocazia sistematizării străzii Babadag, terenul din jurul edificiului a fost alocat construcțiilor de blocuri, astfel încât Templul a fost sufocat de clădirile construite de o parte și de alta ale acestuia.

De-a lungul timpului, Templul din strada Babadag a fost singura clădire a comunității evreiești care a rezistat în calea procesului de sistematizare.

În urma expertizei efectuate în anul 2003, s-a constatat că structura de rezistență a clădirii a fost serios afectată, aceasta aflându-se în pericol de prăbușire.

În anul 2010 au început lucrările pentru reabilitarea și reconstrucția clădirii templului, finalizându-se anul acesta.

Biserica - de la reper urban al mahalalei ieșene de secol XVIII la clădire a patrimoniului local

Iulia STAVARACHE

Mahalaua, structură a spațiului urban specifică spațiului european oriental, a deținut un rol important în economia centrelor urbane medievale din Țările Române în secolele XVII-XIX, îndeplinind două atribuții majore: administrativă și socială. Din punct de vedere administrativ, mahalaua era parte componentă a unei localități urbane ce avea ca punct central edificiul religios biserica, în jurul căreia era construit țesutul urban local. Din punct de vedere social, mahalaua reunea o populație eterogenă fiind un cadru de coagulare socială, de manifestare a sentimentului identitar și de păstrare a securității și ordinii în interiorul orașului.

Din punct de vedere administrativ, social, topografic și urbanistic, datorită specificului societății medievale, edificiul religios a deținut și îndeplinit rolul de reper central al comunității urbane. Fie că era vorba de instituție (ca instanță morală), de spațiu fizic (ca reper topografic de orientare și identificare în centru urban), fie de rolul de reprezentare a comunității, purtat de preoți și dascăli, biserica în mahala a fost realitatea socială care a răspuns principalelor necesități ale comunității.

În textul de față, ne propunem să investigăm relația dintre biserică și comunitatea urbană din Mahalaua Muntenimii din Iași secolului al XVIII-lea, una din principalele mahalale din capitala Moldovei datorită particularităților sale, printre care s-a numărat diversitatea socială și evoluție spațială și urbanistică. Aceste edificii religioase au supraviețuit timpului și fac parte astăzi din patrimoniul religios național sau local.

Protecția și utilizarea patrimoniului subacvatic în America Latină

Răzvan Victor PANTELIMON

Acest articol își propune să prezinte o serie de instrumente și strategii de protejare a patrimoniului submers din America Latină, precum și diverse modele și forme de punere în valoare a acestui patrimoniu.

Prima parte analizează, în general, importanța patrimoniului scufundat pentru cunoașterea științifică, precum și posibilele forme în care acest patrimoniu poate fi exploatat și pus în valoare.

În a doua parte, descriem o serie de instrumente atât legale, cât și tehnice și științifice utilizate în zona Americii Latine pentru protecția acestui patrimoniu, punerea sa în valoare și integrarea lui în circuitul științific, expozițional și muzeografic.

**O personalitate mai puțin cunoscută a Dobrogei: Ovidiu Limbidi (1900-1965).
Elevul, studentul, ofițerul în război, comandorul și directorul Direcției Hidrografice Constanța**

Lavinia GHEORGHE

Unul dintre cei 5 copii ai familiei de comercianți constănțeni Limbidi. Ovidiu, elev cu probleme la școală, în refugiu la Galați; student la Școala Navală de la Constanța – adolescent încă, nemulțumit de militărie și îndrăgostit –; combatant în al doilea război mondial în Marină și recompensat cu ordine și medalii; director al Direcției Hidrografice Constanța. Sursa principală de documentare: corespondență a familiei, aflată în patrimoniul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța.

O pagină de istorie locală aproape necunoscută azi.

Generalul de brigada Teodor Nicolau, primar al Constanței - 1938-1941

Marian MOȘNEAGU

Fiul Mariei și al lui Constantin Toader, generalul Teodor Nicolau s-a născut pe 3 septembrie 1879, în localitatea Secătura, jud. Cluj. A absolvit Școala Militară de Ofițeri de Infanterie și Școala Superioară de Război, în 1907.

A făcut campania anului 1913 ca subșef al Biroului Etape și Transport și a participat la primul război mondial ca șef al Biroului Etape la Comandamentul General al Etapelor din Marele Cartier General.

Ofițer cu o cultură și educație militară desăvârșite, a fost propus pentru înaintarea în mod excepțional în gradul de general de brigadă, grad pe care l-a dobândit în anul 1925. Comandant de brigadă și ulterior al Diviziei 1 Vânători de Munte, respectiv loțiitor și comandant al Corpului Vânători de Munte în perioada 1930-1936, de la 1 decembrie 1936 până la 1 noiembrie 1937 - când a trecut în rezervă -, a comandat Inspectoratul General al Pregătirii Premilitare.

Ca rezervist, a avut o prodigioasă activitate în administrație, în calitate de primar al orașului Balci și, ulterior, primar al municipiului Constanța (1938-1941), respectiv prefect al județului Muscel (1942-1945).

Combatanți români în armata germană în al doilea război mondial. Cazul: Gheorghe Ioan

Andreea ATANASIU-CROITORU

Gheorghe Ioan s-a născut în ziua de 15 august 1922, pe stil vechi, la ora 3.00, și, așa cum se obișnuia în acei ani, a fost înregistrat la Primărie, pe 29 august 1922.

În 1942 a luat examenul la Școala Militară de Ofițeri Activi de Infanterie din București. Pe 20 septembrie 1942, prin prezentarea la porțile școlii de ofițeri, avea să înceapă periplul său militar. Ministerul Forțelor Armate, în urma înțelegerilor cu nemții, a hotărât ca prima sută de elevi din promoție să fie trimisă la specializare în Germania. Lungul drum al lui Gheorghe Ioan începuse.

Din păcate, dincolo de aspectul de scenariu de film eroic pe care l-a trăit veteranul nostru, viața sa a fost aspru lovită de tot ceea ce i s-a întâmplat pe front, apoi în lagăr și, mai apoi, în România. Ca fost combatant în Wehrmacht, deși trimis la ordinul statului român, a fost permanent persecutat de autorități, a fost greu să își găsească un loc de muncă, a fost, până la începutul anilor '90, permanent urmărit sau monitorizat de Securitate. Pierzându-și aproape definitiv încrederea în oameni, el nu s-a căsătorit niciodată, nu are urmași, s-a condamnat la o viață de singurătate, austeră, aproape cazonă.

În anul 2013, veteranul Gheorghe Ioan a acceptat să ne pună la dispoziție caietele de memorii pe care le-a scris de-a lungul anilor, manuscrite în care și-a scris toată „viața”, cu lux de amănunte. Îi mulțumim și pe această cale dând luminii tiparului, deocamdată, doar o parte din cele trăite de domnia sa.

Doi exponenți de seamă ai culturii dobrogene: Nifon Bălășescu și Chiriac Avădanei

Petre COVACEF

Nifon Bălășescu(1806-1880), prelatul român care a înființat învățământul românesc în Dobrogea. Autorul atrage atenția, încă o dată, asupra bogăției Arhivelor de la Sofia în ceea ce privește documentele despre Dobrogea, din care folosește extrase pentru a evoca personalitatea lui Nifon Bălășescu

ing. Chiriac Avădanei (08.04.1927 Onești-06.09.2014 București) - inginerul român, despre care, peste puțină vreme, se va vorbi ca despre cel mai important proiectant al României. A decedat zilele trecute la București, la 87 de ani. Este inginerul care a proiectat trei Canale Navigabile în România: a) Canalul Dunăre Marea Neagră; b) Canalul Poarta Albă-Midia Năvodari; c) Canalul București-Dunăre.

Mihai Eminescu - contemporanul nostru

Ion BITOLEANU

În 2015 se vor împlini 165 de ani de la nașterea poetului nepereche Mihai Eminescu. Cine-i citește opera rămâne impresionat de dimensiunile geniului său literar: nu numai de lirica ce provoacă vibrații sufletești, ci și de publicistica din ziarul conservator „Timpul”, care i-a asigurat o vreme resurse materiale.

Acest gen de creație s-a distins prin spectrul larg al tematicii abordate și prin spiritul polemic, bătaios și militant al textelor publicate, care se disting prin gradul de cultură și orizont politic.

Iată-l, de exemplu, angajat, de pe pozițiile interesului național, în disputa cu propaganda revizionistă din presa bulgară, la puțină vreme după reintegrarea Dobrogei în cadrul statal românesc, în 1878. În această ordine de idei, Eminescu a denunțat și politica discriminatorie a autorităților din statul vecin față de populația românească din sudul Dunării, căreia i s-a interzis învățământul în limba națională, dând exemplul comunității românești din Turtucaia, estimată la 2000 de suflete. Un viu interes a manifestat poetul față de trezirea conștiinței naționale a macedoromânilor (aromânilor) „presărați în colonii comerciale din Pesta, Viena, Triest și în țările noastre, care se numesc pe ei «rumâni»”, ai căror învățați au militat pentru încurajarea culturii lor naționale. Eminescu estima numărul total al aromânilor la 500.000 de suflete și avertiza și asupra dușmănoasei politici de deznaționalizare practică de autorităților statelor balcanice.

Revenind la titlul comunicării, ne întrebăm de ce socotim pe Mihai Eminescu contemporanul nostru? Pentru că, iată ce scria el, de parcă ar fi în mijlocul realităților anului 2014: „Pentru o mulțime de lume patriotică, parvenirea la putere e o chestiune de îmbogățire și de bun trai”; mulți dintre demnitari „sunt în daraveni cu statul și că, la putere fiind dumnealor, vrând-nevrând caută să bage mâna-n buzunar pentru a împlini milionul subscripției naționale”. Printre mijloacele de guvernare, autorul enumera „coruperea sistematică a alegătorului”. În acest sens, el denunța mijloacele politice de guvernare, care au condus la o alterare a moravurilor și spiritului public. Referindu-se și la demnitarul local, acesta îi apărea ca „un satrap în județul său”, iar cei din organele legislative centrale i se înfățișau ca niște „tirani parlamentari”, „fiecare ridicare de mână în adunări e cântărită în aur, încât mulți au devenit milionari peste noapte”.

Articolele publicate de Eminescu incriminau și forțele politice „care n-au sentimentul binelui public, și pentru care politica e o industrie, iar țara o vacă de muls”. În acest peisaj, imaginea comună a politicianului îi părea a fi „figura grosolană a bătăranului parvenit”. Desigur că, scriind editoriale pentru un organ de presă de partid, autorul exagera, generalizând această imagine a liderului politic, dar asupra uneia dintre concluziile finale trebuie reflectat și azi: „Nimic nu demoralizează mai direct un popor, decât erijarea nulității și a lipsei de cultură în titluri de merit!”

Mihai Eminescu nu este doar contemporanul, ci și concetățeanul nostru. În căutarea de subiecte, spiritul său iscoditor a poposit și în Dobrogea „o țară foarte bogată în pășune, unde pasc sute de mii de oi ale mocanilor”. Pe urmele acestor păstori, purtători de tradiții și cultură popular națională, sufletul său romantic s-a avântat și el până la „Marea cea Mare”, ale cărei valuri tălăzuiesc neostoite în fața bustului său, care, parcă, își recită neconținut tulburătorul său testament: „Mai am un singur dor:/În brațele serii,/Să mă lăsați să mor/La marginea mării.”

Veturia Goga, „privighetoarea lui Hitler” în documentele Securității

Florian BICHIR

Acuzată fără probe de contemporani drept o spioană a puterilor Axei, Veturia Goga (30 mai 1883, Sebeșul Săsesc-d. 15 iunie 1979, Ciucea) rămâne una dintre cele mai charismatice figuri ale perioadei interbelice. Soție de om politic, prim ministru, Veturia Goga intră în anturajul intim al Mareșalului Antonescu, prin soția acestuia, Maria.

Cronicari mai mult sau mai puțin hărăziți istoriei au considerat-o pe fosta artistă drept o eminență cenușie a politicii românești, un adevărat Richelieu cu fustă. De aici și până la catalogarea drept „privighetoarea lui Hitler”, făcută tocmai de un descendent al lui Octavian Goga, Mircea Goga – vezi *Veturia Goga Privighetoarea lui Hitler*, editura RAO, 2007 –, nu a mai fost nevoie decât de un pas.

În realitate, după cum arată dosarul său de securitate, Veturia Goga a fost persecutată și chiar închisă de comuniști, iar, în ciuda filajului, anchetelor și urmăririi permanente la care a fost supusă, bănuielile de agent secret al vreunei puteri străine nu au putut fi verificate. Comuniștii au ajuns la un singur rezultat: Veturia Goga nu a făcut spionaj. La fel cum procedase și Siguranța Statului, care o puse, în timpul apogeului său, sub o strictă supraveghere.

Viața Veturiei Goga nu este altceva decât drama unei femei frumoase și inteligente, pierdută într-un secol tumultos, tocmai aici, în mijlocul unui Balcani sub presiune.

Consecințele Tratatului de la Adrianopol (1829) asupra posesiunilor otomane din stânga Dunării. Studiu de caz – Giurgiu

Gabriel-Felician CROITORU

Tratatul de pace de la Adrianopol din 1/14 septembrie 1829, alături de alte prevederi care priveau și popoarele din Peninsula Balcanică, stipula, în articolul III, că Prutul rămânea linia de demarcație între Imperiul Otoman și Rusia, iar, la articolul V, prevedea ca Țara Românească și Moldova să fie plasate sub suzeranitatea Porții, Rusia garantând prosperitatea lor, păstrându-și astfel toate privilegiile cuprinse în tratatele încheiate între cele două imperii. Clauzele adiționale la stipulațiile precedente, necesare exercitării drepturilor, au fost consemnate într-un act separat, care făcea parte integrantă din Tratat, și în care, printre altele, se prevedea obligația Porții de a restitui posesiunile de pe malul stâng al Dunării (Giurgiu, Turnu și Brăila), împreună cu ostroavele ținând de acest mal.

Conform prevederilor tratatului, Poarta se angaja „să nu păstreze pe țărmul stâng nici un punct fortificat și să nu îngăduie nici o așezare a nici unuia dintre supușii săi musulmani”, așa încât „nici un mahomedan să nu-și poată avea domiciliul în Valahia iar musulmanii care dețin bunuri imobile dobândite nu prin uzurparea drepturilor unor particulari, fie în orașele retrocedate, fie în orice alt punct al malului stâng al Dunării, vor fi obligați să le vândă indigenilor într-un răstimp de 18 luni”. De asemenea, tot în conformitate cu prevederile tratatului, cetățile de la Giurgiu, Brăila și Turnu urmau să fie distruse, iar zidurile acestora demantelate.

În cazul Giurgiului, punerea în aplicare a Tratatului de la Adrianopol a determinat o migrare masivă și forțată a mării majorități a locuitorilor musulmani din orașul și kaza-ua Giurgiu, obligați, de asemenea, să își vândă proprietățile la prețuri de multe ori derizorii. Acest lucru a mai însemnat și un puternic recul din punct de vedere demografic și economic, autoritățile orașului și administrația rusă a Țării Românești reușind abia după circa doi ani revenirea la o stare de normalitate a orașului, care a devenit, din 1831, și capitala județului Vlașca.

Evocări și ipostaze ale memoriei. România la 1873-1874

Liviu BRĂTESCU

Atât din perspectiva ideii de recuperare a memoriei colective, cât și de evocare a unei figuri tutelare a istoriei noastre naționale, Mihai Viteazu, anii 1873-1874 sunt dominați, la nivelul societății românești, de o serie întreagă de evenimente prin care societatea românească își manifestă, deodată, parcă, preocuparea pentru evocarea grandioasă a unor personalități care trec în anii 1873-1874 în lumea de dincolo. Marea sărbătoare din momentul inaugurării statuii lui Mihai Viteazu fusese pregătită cumva de o serie întreagă de acțiuni și manifestări comemorative. Când spunem asta ne gândim la modul în care reacționează societatea românească în fața veștilor legate de moartea a trei personalități marcante ale culturii și politicii românești: Ion Heliade Rădulescu, Alexandru Ioan Cuza și Ștefan Golescu. Dispariția fiecăruia dintre cei trei provoacă o durere resimțită profund la nivelul întregii societăți. Chiar dacă în cortegiile funerare, în cazul lui Heliade Rădulescu și Ștefan Golescu, găsim mai ales simpatizanți liberali, personajele evocate nu mai aparțin doar unei familii politice și, în felul acesta, întreaga societate românească este marcată și participă cumva la durerea familiei. Vestea morții, însoțită de înmormântare, provoacă o solidarizare a societății românești, pentru că cel decedat e, înainte de toate,

un fiu al întregii națiuni. Orgoliile apar însă și, de această dată, pentru că actorii prezenți la astfel de evenimente simt nevoia să se poziționeze nu doar față de memoria celui dispărut, dar mai ales față de posteritate.

1855: De la Fort Louis la Alberta: Canalul Abdul Medgid

Radu CORNESCU

Articolul se bazează pe cartea de specialitate scrisă de Thomas Wilson, în 1855, *Low-lands of Danube – their reclamation by a canal from Rasova to Kustange forming a new mouth on the Black Sea* (135 de pagini, având și hărți) și pe corespondența diplomatică între consulul Prusiei la Constantinopol, contele Ludwig von Wildenbruch, și regele Prusiei, Federic Wilhelm al IV-lea (45 de pagini).

De ce englezii nu au reușit, între 1857 și 1882, să termine modernizarea portului Constanța?

Contenciosul otomano-britanic legat de portul Constanța reflectat în documente din arhivele Ministerului de Externe britanic

Gheorghe STĂNCULESCU

Arhivele Naționale Britanice dețin un fond arhivistic creat la Ministerul Afacerilor Externe al Marii Britanii, în a doua jumătate a secolului XIX, care se ocupă exclusiv de problematica portului Constanța (Kustendjje), în perioada când acesta era administrat de Compania de Căi Ferate engleză „Danube and Black Sea Railway”, în baza unei concesiuni acordate, în 1857, de către Guvernul Otoman. Fondul cuprinde peste 450 de file (peste 900 de pagini) de corespondență diplomatică și comercială, din surse otomane și engleze, produsă timp de 14 ani – între 1862 și 1876 -. Parcurgându-l, se poate întrevădea de ce cea mai mare putere navală și comercială globală a secolului XIX, Imperiul Britanic, nu a reușit, totuși, să găsească mijloacele necesare finalizării corespunzătoare a proiectului portului companiei engleze, referitor la reconstruirea cu mijloace moderne a portului Constanța, cu toate că dispunea de capitalul necesar.

Hans Petri despre secolul petrecut de germani pe meleagurile Dobrogei

Constantin CHERAMIDOGLU

În anul 1956, s-a publicat, la editura Südostdeutsches Kulturwerk din München, lucrarea semnată de Hans Petri, intitulată *Geschichte der deutschen Siedlungen in der Dobrudscha (Istoria așezărilor germane în Dobrogea)*, cu subtitlul *O sută de ani de viață germană la Marea Neagră*.

Anul acesta vom publica versiunea în limba română a acestei lucrări, ce vine să completeze bibliografia asupra prezenței germanilor în societatea dobrogeană de ieri și de azi. Bun cunoscător al istoriei germanilor dobrogeni și al vieții lor religioase - el însuși fiind un reprezentant al bisericii evanghelice în aceste locuri -, Hans Petri a realizat o lucrare de valoare, atât pentru germanii doritori să afle despre existența dusă de conaționali lor în ținutul dobrogean, cât și pentru cei preocupați de istoria Dobrogei, sub toate aspectele ei.

Așa cum declară autorul, această carte s-a dorit a fi exprimarea „germanismului în Dobrogea”, folosind, în acest scop, toate izvoarele cunoscute până atunci, mai cu seamă unele inedite.

Lucrarea pune în evidență atât raporturile germanilor dobrogeni cu ceilalți etnici germani din România, cât și cu organizațiile și instituțiile din Germania. Toate vicisitudinile existenței cotidiene sunt prezentate în această lucrare: greutățile întâmpinate de germani până la organizarea gospodăriilor lor, relațiile cu vecinii de alte etnii sau religii, asigurarea învățământului pentru copii, dar și a unei vieți religioase ordonate, sunt subiecte asupra cărora Hans Petri s-a oprit cu atenție. Astfel, reeditarea acestei cărți vine să îmbogățească baza documentară pentru cercetătorii interesați de istoria Dobrogei și de cea a germanilor din afara țării.

Despre comerțul cu produse coloniale în Constanța, la întretăierea secolelor XIX-XX

Paul DOMINTE

Vocația comercială și turistică a Constanței și dorința de profit au generat o afluență de produse de import, așa numitele „coloniale”, dintre cele mai diverse, începând cu banalele lămâi și măslin, atât de cunoscute în lumea mediteraneană, până la cele mai rafinate și scumpe articole de lux în domeniu, unele greu de găsit în

dicționare chiar și astăzi. Ca și în cazul altor articole de comerț, cuvântul de ordine a fost, și în cazul coloniilor, diversitatea, acestea adresându-se tuturor gusturilor și buzunarelor. Apropierea portului de rutele comerciale ce legau orașul cu Levantul a contribuit la creșterea acestei diversități, dublată și de unele obiceiuri etno-confesionale, mai ales că populația levantină - greci, turci, armeni - era numeroasă la Constanța în epocă.

Sistemul de iluminat și balizaj la Gurile Dunării la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea

Mădălina CIOCOIU

La jumătatea secolului al XIX-lea, trei faruri compuneau sistemul de iluminat la Gurile Dunării: farul de la Sulina, farul din Insula Șerpilor și cel de la Schobler Sagui. Din 1856, după instituirea Comisiei Europene a Dunării, s-au construit noi faruri și mijloace de semnalizare pentru o navigație sigură la Dunărea de Jos.

Loja Steaua Dobrogei – repere arhivistice (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)

Virgil COMAN

Dobrogea, regiune atât de primitoare de statornicire, creație și afirmare, nu a fost străină de mișcarea masonică, mai cu seamă după constituirea Marii Loji Naționale din România, la data de 8/20 septembrie 1880, din inițiativa lui Constantin Moroiu. La scurt timp, mai exact la data de 17 noiembrie 1880, se constituie Loja Le Progres de la Dobrudja, sub obediența Marelui Orient al Franței. Albumul olograf întocmit de colonelul I. T. Ulic intitulat *Cronologia*, din fondul Francmasoneria română aflat în patrimoniul Serviciului Arhive Naționale Istorice Centrale, atestă înființarea în arealul cuprins între Dunăre și Marea Neagră, în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, a unui capitol și a nouă loji: Capitulum Cavaleriei Dobrogei, Valea-Tulcea, la 27 martie 1882, Loja Steaua Sudului din Mangalia, la 7 mai 1882, Loja Pharul din Constanța, la 29 septembrie 1882, Loja Gloria Română din Babadag, la 5 martie 1883, Loja Mircea cel Mare din Medgidia, la 5 martie 1883, Loja Modestia din Tulcea, la 6 iulie 1883, Loja România Nouă din Ostrov, la 26 iulie 1884, Loja Ovidiu din Medgidia, la 3 august 1884 și Loja Steaua Dobrogei din Constanța, la 8 septembrie 1892.

Potrivit tot lui I. T. Ulic, în anul 1897 Loja Steaua Dobrogei număra 25 de membri, respectiv: Gebrail Frenkian-maestru venerabil, comerciant; Anatole Magrin-gr. 3, fotograf; Gherasim Condogea-gr. 3, funcționar-șef de gară; Maximilian Wegener-gr. 3, inginer; Dumitru Zaharescu-gr. 3, funcționar; Adolf Linz-gr. 3, arhitect; Iulius Velter-gr. 3, funcționar- inginer; Achille Boscoff-gr. 3, viceconsul; Grigorie M. Grigoriu-gr. 3, comerciant; Menelas Triandafil-gr. 1, funcționar; Heinrich Rivighin (?) -gr. 2, comerciant; Haim Navon-gr. 1, comerciant; Nicolae Cialăcu-gr. 1, comerciant; Elefterie Giovanoglu-gr. 1, comerciant; Teodor Spulber-gr. 1, ofițer; Ioan Nicolescu-gr. 1, ofițer; Israil Rosanir (?) -gr. 3, comerciant; Giovanni Torosian-gr. 3, comerciant; Grigorie Dunăreanu-gr. 1, ofițer; Vasile Kogălniceanu-gr. 1, funcționar; Constantin Nicolau-gr. 1, ofițer; Ion Georgescu-gr. 1, comerciant; Constantin Racoviță-gr. 1, funcționar; Nicolae Rigani-gr. 1, farmacist; Neculai Zissu-gr. 1, funcționar.

În legătură cu informațiile prezentate de I.T. Ulic în albumul olograf sus-menționat, bazate pe Arhiva Marelui Orient al Franței, deși avem unele rezerve în privința datei înființării unor loji, considerăm că acestea pot constitui o primă sursă documentară, menită a cunoaște activitatea masonică din arealul cuprins între Dunăre și Marea Neagră. Fără îndoială, însă, ea trebuie coroborată cu alte informații din arhivele românești și străine.

Un chip al Dobrogei la 1912: revista „Dobrogea ilustrată”

Corina APOSTOLEANU

Lucrarea își propune să valorifice potențialul informațional al unei publicații dobrogene, care, fără a avea o apariție îndelungată, a marcat existența provinciei dintre Dunăre și Mare, în primele decade ale secolului 20. Viața economică, socială, culturală a orașului, dar și notabilitățile se regăsesc în paginile revistei și ne ajută, în contemporaneitate, să refacem chipul orașului și al provinciei, în completarea celor deja cunoscute din publicațiile vremii.

Într-o perioadă a istoriei, comunitatea evreiască din România era una din cele mai puternice, numeroasă și efervescentă din punct de vedere economic, social și cultural.

Mărturii atestă colonizarea evreilor așkenazi, în secolele XVIII și XIX, în Dobrogea. Aceștia au dezvoltat comerțul între Orient și Balcani, contribuind la dezvoltarea centrelor orășenești. Multe familii de evrei s-au așezat în locații unde schimbul de mărfuri era intens, de obicei în centre urbane fluviale. Influența negativă exercitată de evenimentele politice din Dobrogea s-a făcut simțită și asupra activităților economice și a căilor comerciale. În fața acestor situații, la mijlocul secolului XIX, puterea otomană încurajează imigrația, sporind astfel numărul populației din Dobrogea. Această situație este susținută de un decret - sancționat de sultan la 9 mai 1857 - care nu diferențiază pe cei stabiliți după etnie sau religie.

Printre emigranții așezați în Dobrogea, veniți din Europa Centrală, Rusia, Asia, Balcani, s-au aflat și grupuri de evrei. Noii sosiți sunt sprijiniți de membrii comunității evreiești și impulsionați în a dezvolta diferite afaceri specifice locurilor. Printre lăcașurile de cult din Constanța, în a doua parte a secolului XIX, erau și cele ale cultului israelit. Membrii comunității israelite participă la conducerea orașului Constanța. Negustori, armatori devin membri în Consiliul de Conducere al Primăriei din Kustenge, înainte de 1878. Din anul 1880, populația evreiască crește datorită efervescentei afacerilor comerciale și a situației economice din Dobrogea. După revenirea Dobrogei la România, stabilitatea economică, politică și acordarea de drepturi după modificarea articolului 7 din Constituția României din 1866, influențează prosperitatea comunităților israelite. Ultimele decenii ale secolului XIX se încadrează în eforturile comunităților din Dobrogea de a înființa școli proprii, private sau sprijinite de stat.

Repere privind situația românilor din Peninsula Balcanică, în prima jumătate a secolului al XX-lea, în Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe

Florin C. STAN, Alina-Cristina IANCU

Prin abordarea de față, propunem expunerea unor documente referitoare la situația românilor din Peninsula Balcanică, așa cum era văzută aceasta în perspectiva unor diplomați sau oameni de cultură din România primei jumătăți a secolului al XX-lea. Ne vom referi, în primul rând, la sintezele semnate de Mihail A. Blenche, precum: *Politica noastră față de problema minorităților române din străinătate. Conferință ținută la Ministerul Afacerilor Străine; Români de peste hotare (1935); Români de peste hotare (Români din Bulgaria) - martie 1938*. De asemenea, Petre Petrinca, *Memoriu privitor la problema românilor de peste hotare 1920-1940 (1940)*; Petre Ionescu, *Români din Peninsula Balcanică (1941)*. *Români de peste hotare - lucrare întocmită de Comisia pentru studiul problemelor păcii* (singurul document din arhivele diplomatice care conține informații despre istro-români). Apoi, vom evidenția distinct, prin câteva documente inedite, situația comunităților românești din Bulgaria, Albania, Grecia și Macedonia.

Vizita familiei imperial ruse la Constanța (1914), reflectată în documente și presa de epocă

Delia Roxana CORNEA

Împlinirea a 100 de ani de la vizita istorică a țarului Nicolae al II-lea la Constanța ne-a prilejuit o retrospectivă foto-documentară asupra evenimentului, a cărui importanță în epocă a fost foarte bine reliefată atât de presa națională, cât și de cea străină. Documente din Arhiva MAE și din Fondul Regal din cadrul Arhivelor Naționale relevă amplele preparative realizate de oficialitățile române în pregătirea acestui eveniment, a cărui semnificație politică nu a scăpat cancelarilor europene. Dincolo de implicațiile politice, documentele emise de autoritățile constănțene reflectă implicarea factorilor de decizie locali în organizarea unuia dintre cele mai importante evenimente găzduit, până la vremea respectivă, de Constanța.

Știri despre frontul din Bucovina în Dobrogea

Costin SCURTU

După izbucnirea Primului Război Mondial, pentru a descuraja mișcarea națională din Bucovina, autoritățile austriece au răspândit zvonul că statul român va fi alături de Austro-Ungaria. O cenzură riguroasă, extrem de severă, împiedica răspândirea știrilor care ar fi contravenit liniei oficiale. Pentru a preîntâmpina refuzul românilor de a se prezenta la mobilizare sau dezertarea lor din armată, ofițerii spuneau soldaților că România îi extrădează pe toți trădătorii din armata austro-ungară. După intrarea României în război, regimentele bucovinene au fost mutate pe frontul italian, unde au fost distruse aproape complet. În mediul dobrogean seseau știri despre frontul din Bucovina și exista temerea că România va intra în război împotriva fraților aflați sub stăpânirea Austro-Ungară.

Concluzii reieșite din participarea Marinei Militare române la primul război mondial. Studiu de caz: Campania din anul 1916

Carmen-Irène ATANASIU

Datorită condițiilor specifice în care flota militară română s-a dezvoltat până la primul război mondial, potențialul său nu a atins nivelul flotelor altor țări care au acordat o atenție sporită marinei, pregătind-o în special pentru acțiuni ofensive. Pregătită pentru apărare, flota română, odată intrată în război, a înfruntat un inamic superior din punct de vedere al efectivelor și al capacității de luptă și primul an de război s-a încheiat cu retragerea armatei române și, implicit, a marinei din fața inamicului.

Insuficiențele care au generat eșecul acțiunilor Marinei române în Campania din anul 1916 pe teatrul fluvial de operații s-au datorat atât erorilor, cât și lipsurilor.

Concluziile puse la dispoziție de analiza participării Marinei române la primul război mondial au determinat, în perioada dintre cele două războaie mondiale, preocupări asidue din partea specialiștilor militari pentru clarificarea locului și rolului Marinei Române în sistemul național de apărare, ceea ce a contribuit la maturizarea gândirii militare și navale românești.

Combatanți din Medgidia în primul război mondial

Adrian ILIE

Soldații din Medgidia mobilizați în Regimentele 34, 35, 36, 74 Infanterie și-au adus contribuția din plin la operațiunile militare din primul război mondial. Unii au fost luați prizonieri, alții au fost răniți, iar unii și-au dat viața pentru a apăra integritatea statului. Au participat la confruntările din Dobrogea, din Muntenia și din Moldova. Aveau origini etnice diverse - fiind români, turci, tătari, armeni ș.a. - La sfârșitul războiului, au fost decorați de M.S. Regele Ferdinand I și au primit pământ. Au întemeiat Societatea Demobilizaților din Medgidia și au plătit cotizații, pentru ca aceasta să le apere drepturile. În cinstea lor, a fost ridicat un monument dedicat eroului român, încă din 1932.

Cu privire la rolul generalului Costin Ionașcu și al contraamiralului Horia Macellariu în evenimentele de la Constanța din august 1944

Valentin CIORBEA

Comunicarea propune o evaluare atentă a izvoarelor editate și a unor surse inedite pentru a răspunde la câteva întrebări: Cine trebuia să conducă operațiunile împotriva trupelor germane de la Constanța? Ce rol revenea comandanților de mari unități? Cine a salvat Constanța? Cui îi atribuim laurii?

Considerații referitoare la apărarea litoralului maritim (1957)

Teodora GIURGIU

În anul 1957, Marele Stat Major a dedicat un studiu apărării litoralului maritim, problema fiind considerată de o importanță deosebită în asigurarea siguranței graniței noastre. Deși România, la acea dată, avea

o poziție geografică, politică și militară favorabilă - fiind încadrată de țări socialiste prietene -, nu era exclus pericolul unei agresiuni. Însă, pentru că Marea Neagră este un bazin închis, cu o singură ieșire spre Marea Mediterană, probabilitatea ca ea să devină teatru de acțiuni militare era considerată ca fiind redusă.

Nava Școală „Mircea cel Bătrân” - 75 de ani

Mariana PĂVĂLOIU, Gabriel MOISE

Nava, construită în 1938-1939, la Hamburg, continuă spiritul „Mircea”, născut în anul 1882, la bordul primului bric-școală. Dorim să supunem atenției actuala navă-școală, care instruieste, vară de vară, promoțiile de cadeți ale Academiei Navale „Mircea cel Bătrân” Constanța. Nava este simbol al municipiului, al Forțelor Navale Române și al României. O considerăm un patrimoniu mobil, demn de toată atenția.

Canalul Dunăre-Marea Neagră - instrument al propagandei comuniste

Luminița GIURGIU

Proiectat încă din secolul XIX, Canalul Dunăre-Marea Neagră a devenit, începând cu anul 1948, un instrument al propagandei comuniste. În viziunea momentului, realizarea sa „cu sprijinul multilateral al URSS” făcea parte din opera de construire a socialismului, contribuind la dezvoltarea transporturilor naționale și a economiei dobrogene.

Rolul economic, militar și strategic al Canalului Dunăre-Marea Neagră în contextul actual

Claudia ILIE

Canalul Dunăre-Marea Neagră, parte componentă a Canalului Rhin-Main-Dunăre, asigură legătura dintre Marea Nordului și Marea Neagră. Realizarea „canalului strategic” a fost gândită încă din 1921 de Polonia, acesta urmând să asigure legătura dintre Marea Baltică și Marea Neagră. Canalul urma să fie folosit atât pentru comerțul de tranzit, cât și pentru transporturile militare în cazul unui conflict. Canalul Dunăre-Marea Neagră reprezintă un potențial obstacol în calea unor eventuali agresori, un aliniament greu de trecut. Poate reprezenta o cale importantă pentru manevre de forță și mijloace ale trupelor de marină. El poate fi folosit de trupele N.A.T.O. pentru simulări, antrenamente, sau în situații excepționale de conflict, mai cu seamă în condițiile actuale de escaladare a conflictelor din fosta Uniune Sovietică.